

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 44.

Lördagen den 27 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

§ 2.

Upplästes ett af Herr *Hj. Petre* insändt sjukbetyg lydande sålunda:

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, Herr Brukspatron *Hjalmar Petre*, som länge varit sjuklig och lidit af en svår Neuralgi i venstra sidan, företrädesvis i venstra benet, är nu från denna sin åkomma i viss mån förbättrad, men till följe af sin allmänna svaghet fortfarande i behof af fullkomligt lugn och stillhet, så att han tills vidare behöfver frihet från deltagande i riksdagsgöromålen.

Ofvanstående intygas å aflagd embetsed.

Hofors den 19 April 1878.

Ex officio
G. A. Hesselgren,
Distriktläkare.

§ 3.

Föredrogos men bordlades ånyo:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 55; och

Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 29).

§ 4.

Förekom till afgörande Andra Kammarens Femte Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 28), om underdånig skrifvelse angående omarbetande af krigslagarne.

I den af Herr *Carl Ifvarsson m. fl.* väckta motionen N:o 15 var föreslaget:

»att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att krigslagarne med snarast möjliga omarbetas i den riktningen;

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 44.

*Om underdånig
skrifvelse
angående om-
arbetning af
krigslagarne.*

Om underdånig
skrifvelse
angående om-
arbetning af
krigslagarne.
(Forts.)

att straffen under fredstid i allmänhet mildras;
att i följd deraf latituden minskas sålunda, att de strängare straff-
bestämmelserna modifieras;
att vid enahanda förbrytelser straffen för alla grader blifva lik-
artade;
att ett otvifvelaktigt skydd beredes underordnade, då de af för-
män förolämpas eller misshandlas och då de deröfver klaga; samt
att förbrytare mot krigslagarne icke sammanblandas med andra
brottslingar.»

Utskottet hade i anledning af berörda motion på anförda skäl
hemställt:

»att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla,
det nu gällande krigslagar, så fort ske kan, öfverses och omarbetas
hufvudsakligen i den rigtning:

att straffen för rent militära förbrytelser i fredstid mildras genom
vatten och bröd-straffets och andra straffskärpningars borttagande
eller, der så ej ske kan, verkställande på lindrigare sätt, samt genom
inskränkning af de fall då straffarbete får användas;

att derjemte må tagas i betraktande, huruvida icke de strängaste
straffbestämmelserna för nyssnämnda förbrytelser tarfva att modifieras
genom nedsättning af straffmaxima;

att vid enahanda förbrytelser straffen blifva för alla brottsliga lika
verkande, och likställighet inför lagen således göres gällande i de fall,
der densamma för närvarande icke eger rum;

att bestämmelserna rörande förhållandet mellan förmän och un-
derlydande sammanfattas samt gifvas större klarhet och öfverskåd-
lighet, så att åt underordnade i lagen beredes ett otvifvelaktigt skydd
då de af förmän förolämpas och då de deröfver klaga;

att de, som sakfällas för rent militära förbrytelser icke, så vidt
möjligt är, vid straffens verkställande sammanblandas med andra brotts-
lingar.»

Efter föredragning af detta ärende anförde:

Herr C. F. Toll: Jag skall nu endast anhålla, att få göra ett
berigtigande af några i föreliggande betänkande förekommande tryck-
fel, hvilka möjligen skulle blifva vilseledande. Å fjerde sidan sjetta
raden uppifrån står ordet *ådöma* i stället för *ådömas* samt å femte
sidans femte rad nedifrån ordet *härmed* i stället för *derjemte*; äfvenså
bör det i bilagan, sidan tretton uti 123 § andra mom. förekommande
ordet *tillfogad* strykas.

Herr Berg: Den motion, som blifvit till Femte Tillfälliga Ut-
skottet öfverlemnad och föranledt nu i fråga varande betänkande, ut-
går från den förutsättning, att vår nu gällande krigslagstiftning dels
genom att stadga olika straff för befäl och trupp och dels genom i
allmänhet allt för hårda straffbestämmelser icke skulle blifva fullt lämp-
lig, i händelse härordningen komme att hufvudsakligen grundas på all-

män värnepligt. Till följd af dessa jemte några andra mot krigsförfattningarne framställda anmärkningar hafva motionärerne i lofvärd afsigt att söka underlätta en större utsträckning af värnpligten begärt en revision af krigslagarne i uppgifven riktning. Det uppdrag, som Utskottet sålunda erhållit att underkasta nämnda lagar en granskning och deri föreslå nödiga förändringar, har onekligen varit af särdeles grannliga natur och jag erkänner till fullo det allvarliga nit, den omsorg och den försigtighet, hvarmed Utskottet vid uppdragets fullgörande gått tillväga. Om jag i allt fall icke kan helt och hållet instämma i Utskottets yttranden och förslag, ber jag dock att detta icke måtte uppfattas såsom ett klander emot Utskottet eller såsom ett begär å min sida att söka förhindra eller upphålla en revision af krigslagstiftningen, en revision, som äfven jag, i händelse omorganisation af vår härordning skulle komma i fråga, anser icke blott önskvärd, utan äfven nödvändig. Min afsigt är endast att framhålla några omständigheter, som vid en revision sådan som denna icke böra lemnas ur sigte, och söka ådagalägga att det mål, som i motionen och Utskottets betänkande åsyftas, ej kan fullständigt uppnås, utan förändringar icke blott i krigslagstiftningen, utan äfven i den allmänna strafflagen och det der antagna straffsystem, och att reformen, om den utan aktgifvande härpå genomföres, möjligen kan komma att rubba den för all lagstiftning nödiga enhet och konsekvens.

Såsom jag nämnde hafva motionärerne såsom de första och väsentligaste anmärkningarne mot de nuvarande krigslagarne framhållit dels den olikhet inför lagen, som förmenats ega rum emellan befäl och trupp, och dels att straffbestämmelserna vore allt för hårda. Den senare anmärkningen, nemligen angående straffens hårdhet, har Utskottet ansett icke sakna fog och såsom bevis därför anført att i krigslagen användas arreststraff vid *vatten och bröd* samt *mörk arrest* och att den svåraste arten af frihetsstraff, eller *straffarbete*, mer än tillbörligt ofta der kommit till användning.

Hvad vatten- och brödstraffet angår, så förekommer det, såsom vi veta, för närvarande endast såsom disciplinär bestraffning. En sådan bestraffning måste, om den skall uppfylla sitt ändamål, vara på en gång verksam och tillika af den beskaffenhet att kunna genast och omedelbart efter den begångna förseelsen tillämpas. Att i sådant hänseende använda bötesstraff kan naturligtvis icke gerna komma i fråga, synnerligast inom en värnpliktig armé, då i sådant fall den förmögne skulle genom erläggande af en större eller mindre penningesumma kunna friköpa sig ifrån en måhända besvärlig tjenstepligt, för hvars åsidosättande den mindre bemedlade finge undergå fängelsestraff. Och då kroppsstraff, ännu mindre torde numera kunna ifrågasättas, återstår icke annat än fängelse- eller frihetsstraffet. Emot denna sistnämnda art af bestraffning förefinnes emellertid den betänkligheten, att den, för att vara verksam, icke gerna kan användas under allt för kort tid, och att en längre tids fängelsestraff, använd å manskap, under tjenstgöring, ej kan undgå att väsentligen inskränka den i allt fall knappt tillmätta öfningstiden. Det är af denna orsak, som man uti nu gällande krigslag ansett arrest såsom disciplinstraff för manskapet icke böra användas under längre tid än högst 10 dagar och då vid svårare eller förnyade

Om underdånig skrifvelse angående omarbetning af krigslagarne.
(Forts.)

Om underdånig skrifvelse angående omarbetning af krigslagarne.
(Forts.)

tjensteförsummelse, denna bestraffning ansetts otillräcklig, har man, i stället för att till tiden förlänga straffet, velat i kvalitativt hänseende skärpa detsamma. Att man för att åstadkomma denna skärpning valt den art af fängelse, som i allmänna strafflagen stadgas, såsom förvandlingsstraff för böter, är ju helt naturligt. Och då maximum för arrest vid vatten och bröd blifvit bestämdt till hälften mindre än det, hvarunder fängelse vid vatten och bröd får såsom förvandlingsstraff användas, samt tillika är uttryckligen stadgat, att arreststraffet icke såsom det motsvarande förvandlingsstraffet får verkställas i allmänna straffanstalter utan skall undergås i militärhåkte, synes åtminstone så länge vatten- och brödstraffet i den allmänna strafflagen kvarstår såsom förvandlingsstraff i stället för böter, de nuvarande krigslagarne icke genom stadgandet om arrest vid vatten och bröd såsom disciplinstraff kunna beskyllas för allt för stor stränghet. Hvad åter angår *mörk arrest*, utgör denna icke, såsom Utskottets betänkande synes antyda, någon *skärpning* af vatten- och brödstraffet utan en särskild straffart, vid hvars undergående icke, såsom vid vatten- och brödstraffet, någon minskning i kosten eger rum, utan den straffskyldige endast under strafftiden hållas förvarad i mörkt rum och detta straff torde alltså icke kunna anses hårdare än arrest vid vatten och bröd. Nu erkänner också Utskottet, »att våra krigslagar icke lida af öfverdrifven eller barbarisk stränghet, utan att tvärtom till deras heder bör medges, att åtskilliga andra länders krigslagar i stränghet öfverträffa dem.» Sälunda säger Utskottet, »förekommer, t. ex. i italienska krigslagen 15 dygns vatten och bröd, således 5 dagar längre än den svenska krigslagen tillåter; i norska krigslagen finnes bestämmelse om 30 dygns vatten och bröd med afbrott, samt slutligen i Schweiz likasom hos oss högst 10 dygns vatten- och brödstraff o. s. v.» Då Utskottet icke åberopat något enda land, i hvars krigslagar arrest vid vatten och bröd eller dermed jemförligt straff icke förekommer, antager jag, att detta har sin grund deri, att dylika straff finnas bibehållna i alla de krigslagar, om hvilka Utskottet varit i tillfälle att taga kännedom. Utskottet har derföre icke heller ansett sig kunna obetingadt tillstyrka borttagande af dylika straff, men anser likväl, att de skulle kunna verkställas på ett humanare sätt, och hänvisar härvid på Tysklands krigslag såsom ett efterföljansvärdt exempel. Då jag först såg denna hänvisning, kan jag icke neka, att jag kände mig i viss mån öfverraskad, ty, såvidt jag kunde erinra mig, var just den tyska krigslagstiftningen i förevarande hänseende vida strängare än den svenska, och denna min uppfattning har jag ock derefter, då jag ånyo genomgått den tyska lagstiftningen, funnit bekräftad. Enligt hvad jag dervid inhemat, äro nemligen arreststraffen enligt den tyska strafflagen af fyra särskilda arter. Först och främst den s. k. »*Stubenarrest*», hvilken motsvarar vår arrest i eget rum, och kan åläggas i högst 6 veckor, men då den användes såsom disciplinstraff, i högst 4 veckor. Detta arreststraff tillämpas endast å officerare. Derefter kommer s. k. *lindrig* arrest, hvilken motsvarar vår vaktarrest och kan åläggas likaledes under 6 veckor, men såsom disciplinstraff under 4 veckor. Den tillämpas på underofficerare och manskap. Det tredje slaget är den s. k. »*mittlere-arrest*», som består i arrest med hård lägerstad och bespisning med

vatten och bröd samt kan åläggas i 6 veckor men såsom disciplinstraff, i endast 3 veckor. Den tillämpas för lägre underbefäl och manskap samt motsvaras hos oss af arrest vid vatten och bröd. Slutligen kommer den *stränga arresten*, som utgöres af mörk arrest, men dervid är att observera att den äfven är förenad med nedsättning i kosten till vatten och bröd jemte hård lägerstad; således på en gång mörk arrest och arrest vid vatten och bröd, skärpt genom mistning af sängkläder. Den stränga arresten, hvilken användes endast å manskap, kan åläggas på 6 veckor, men såsom disciplinstraff på fjorton dagar.

Att nu dessa arreststraff, så vidt de äro å manskapet tillämpliga, kunna, vare sig till tid eller art anses lindrigare än de svenska arreststraffen hvilka utgöra för befalet högst vaktarrest i 60 dagar, men för manskapet arrest vid vatten och bröd eller mörk arrest i högst 10 dagar, lärer väl ingen kunna påstå, men Utskottet har trott sig finna, att tyska militärstrafflagen eger företräde framför vår genom större humanitet vid verkställigheten. Att Utskottet härvid icke afser sättet för den mörka arrestens verkställande ligger i sakens natur, då den, såsom jag nyss omnämnt, är betydligt svårare än den mörka arresten enligt svenska krigslagen, utan skulle, enligt Utskottets förmenande, humaniteten bestå deri, att, enligt tyska militärlagen, de stränga arreststraffen tillämpas omvexlande med enkel arrest, så att arrestanten under vissa mellandagar i ljust rum erhåller vanlig kost. Sådana afbrott finnas äfven i svenska krigslagen stadgade för den mörka arresten. Hvar femte dag skall nemligen en dags afbrott göras i bestraffningen, dervid den straffskyldige hålles i ljust rum. Enligt den tyska krigslagen sker afbrottet visserligen en dag tidigare, eller hvar fjerde dag, men denna omständighet torde, särdeles då man tager hänsyn till den längre tiden och svårare beskaffenheten af denna straffart enligt tyska lagen, icke berättiga till den af Utskottet uttalade åsigt att denna i humanitets-hänseende eger företräde framför vår. Äfven för arrest vid vatten och bröd var i 1859 års Kongl. förordning angående förmanskap och extrajudiciell bestraffning stadgad, att afbrott i straffets verkställande skulle ske, om jag mins rätt, hvar sjettedag, men i den nuvarande krigslagen blef denna föreskrift utesluten, om jag icke allt för mycket misstager mig, på den grund bland annat, att sådana afbrott upfattades snarare såsom en skärpning af straffet än tvärtom. Huru härmed förhåller sig känner jag lyckligtvis icke af någon egen erfarenhet, men jag föreställer mig, att uppgiften icke var gripnen ur luften. Lika litet vågar jag bedöma, huruvida de nuvarande arreststraffen äro nödvändiga för krigstuktens upprätthållande, dertill har jag för liten känedom om militära förhållanden, men då, såvidt jag vet, dylika straff icke blifvit borttagna ur något annat europeiskt lands krigslagar, kan jag ej undgå att hysa stor betänklighet vid att biträda en hemställan om deras totala afskaffande hos oss, och måste, såsom Utskottet äfven synes antaga, straffen bibehållas, icke tror jag det vara någon vinst att vid deras tillämpning taga den Tyska lagen till mönster.

Jag ber nu att få öfvergå till den hårdhet man trott sig finna deri, att straffarten *straffarbete* skulle mer ofta än nödigt vore förekomma i vår militära strafflag. Dervid har man äfven såsom ett efter-

Om underdånig skrifvelse angående omarbetning af krigslogarne.
(Forts.)

Om underdånig skrifvelse angående omarbetning af krigslagarne.
(Forts.)

följansvärdt exempel åberopat den tyska lagen, i hvilken den svåraste straffarten, eller *tukthus* förekommer mera sparsamt än *straffarbete* i den svenska lagen. Denna anmärkning gäller icke endast den militära strafflagen utan hufvudsakligen den allmänna, och en förändring i den ena torde icke kunna ske utan en motsvarande förändring i den andra. Redan lagkomitén uttalade den åsigten, att frihetsstraffen icke borde vara af mera än två slag, det ena ensamt förlust af friheten, det andra frihetens förlust förenad med arbete. Hvad detta senare slag beträffar, ansåg man, att det väl i fråga om tiden för tillämpningen men icke med afseende på arten, borde vara beroende af den olika beskaffenheten af det brott hvarför det tillämpades. Då redan vid den lägsta straffgraden det arbete, som ålades fången borde vara sådant att han deraf kände sig straffad, skulle hvarje skärpning deri vara en grymhet. Ej af det undergångna straffet, utan af beskaffenheten af det brott, som föranledt detsamma, berodde om den dömda borde anses vanfrejdad eller icke, och då man ej på arten af det arbete, som ålades fången, kunde grunda någon egentlig karaktersskillnad emellan olika arter af straffarbete, borde desamma ej heller i lagen betecknas med olika namn. Dessa åsigter, som af den äldre lagberedningen vidare utvecklades, gjorde sig sedermera allt mer och mer gällande i brottmålsagstiftningen, och 1864 års allmänna strafflag känner också endast två arter af frihetsstraff, nemligen *dels* fängelse, som hufvudsakligen endast består i frihetens förlust och i regeln verkställs i enrum under högst 2 år och *dels* straffarbete, hvilket senare, då det icke öfverstiger två år, verkställs i cell uti vederbörande länsfängelse men eljest i gemensamhetsfängelse. Så snart ett brott är af beskaffenhet att icke kunna försonas med två års fängelsestraff, tillämpas straffarbete, utan afseende derpå om brottet är vanfrejdande eller icke. Så länge detta förhållande fortfar, så länge enligt allmänna lagen straffarbete följer äfven på sådana brott, hvilka väl i objektivet afseende, d. v. s. med hänsyn till den större skada eller rättsförmåelse som deraf åstadkommits, pakalla ett strängare straff, men icke i moraliskt afseende anses vanfrejdande, torde svårligen ett annat straffsystem kunna särskildt inom krigslagarne antagas. Allmänna strafflagen är nemligen tillämplig lika väl på militärer som på civila, och de brott, som i krigslagen förekomma äro i de flesta fall fullt jemförliga med dem i allmänna strafflagen, och upptagas i krigslagen endast därför att de, då de begås af en krigsman, få en annan karakter och föranleda till olika, vanligen förhöjd bestraffning. Att man i sådana fall icke kan låta den förhöjda bestraffningen verkställas med en lindrigare straffart än som i allmänna strafflagen är för brottet bestämdt, torde ligga i öppen dag. Utskottet har såsom ett exempel då straffarbete skulle blifvit stadgad utan giltig orsak, åberopat 7 kap. 3 §, 2 mom. i strafflagen för krigsmakten. Denna handlar om våld mot förman. Jemför man nu detta stadgande med allmänna strafflagens bestämmelser i 10 kap. 1 §, finner man, att våld mot embetsmän vare sig militära eller civila ovilkorligen föranleder till *straffarbete*, och om brottet försvåras derigenom, att den förörättade embetsmannen är den brottsliges förman, kan man väl icke i krigslagen stadga en mildare straffart för denna svårare förbrytelse. Ungefär enahanda är förhållandet med det andra anförda exemplet,

7 kap. 5 § i krigslagen, som behandlar förolämpning mot förman. Jemför man nemligen denna paragraf med stadgandet i allmänna strafflagen, 10 kap. 2 §, angående dylika förbrytelser mot embetsmän i allmänhet, torde, såvida den förolämpades egenskap af förman bör föranleda till en strafföfhöjning, denna svårigen kunna bestämmas till någon annan straffart än straffarbete.

I Tyskland är emellertid förhållandet något annorlunda. Der finnas flera arter af frihetsstraff. Den för tyska riket gällande allmänna strafflagen har nemligen, utom enkelt fängelse och fästningsfängelse, hvilka båda straffarter hufvudsakligen endast bestå i frihetens förlust, derjemte två särskilda arbetsstraff, nemligen arbetsfängelse eller »Gefängniss» och tukthus. Tukthuset likasom fästnings-fängelset kan, enligt allmänna lagen, ädömas antingen på lifstid eller på viss tid, högst 15 år, men arbetsfängelset »Gefängniss» endast på högst 5 år. Skillnaden mellan »Gefängniss» och tukthus skulle, enligt lagen, hufvudsakligen bestå deri, att i tukthuset fången får underkasta sig det för straffanstalten bestämda arbete, under det att i »Gefängniss» fångens arbete skall passas efter hans förmåga och förhållanden i öfrigt, och han ej mot sin vilja kan åläggas arbete utom fångelset. Denna skillnad är likväl en skillnad mera till namnet än i verkligheten.

I den rapport, som Generaldirektören för fängvårdsväsendet hos oss afgifvit och af Utskottet återopats, yttrar denne just i detta hänseende, då han redogör för förhållandena i Tyskland, att mellan tukthus och fångelsestraff skulle egentliga skillnaden bestå deri, att det förra vore mera nedsättande och medförde tvång att fullgöra hvilket som helst arbete, äfven utanför straffanstalten, då deremot Gefängnisstraff vore mindre nedsättande och skulle innebära förbindelse till endast sådant arbete, som passade efter fångens förmåga (Fähigkeit) och förhållanden, men icke utan hans uttryckliga samtycke något arbete utom straffanstalten. I rapporten säges vidare »den skillnad mellan tukthus- och Gefängnisstraffen, hvilken skulle ligga i den olika arbetsskyldigheten, är af beskaffenhet att svårigen kunna iakttagas. Den har ock vid de preussiska fångelserna mera allmänt bortfallit. Hvertdera straffet verkställes väl uti särskilda anstalter, men omständigheterna medgifva icke att göra den ideella olikheten dem emellan till verklighet. Då ett större antal, ej sällan flera hundra brottslingar, skola inom en och samma straffanstalt undergå Gefängnisstraff, oftast endast af några veckor eller månader, är nära omöjligt att åt en hvar fånge bereda arbete öfverensstämmande med hans »Fähigkeit» och förhållanden». Och vidare säger han i slutet på pag. 8, att »skillnaden mellan dessa straff utplånas således i verkligheten. En känd författare har med anledning deraf uttalat sin erfarenhet, att fången uti de flesta fall saknar kännedom, om han undergår antingen tukthus- eller Gefängnisstraff eller ock »Haft». — — — Då man tager i betraktande, å ena sidan, lagbokens innehåll och distinktioner och, på den andra, sättet för strafflagens tillämpning och det mera allmänna sättet för verkställighet af straff, förekommer det hela nära nog som en grym lek med rättvisans tväggade svärd». Nu har man emellertid i den tyska krigslagen, just med afseende derå, att den allmänna strafflagen har två till namnet skilda arter af arbetsstraff, kunnat hufvudsakligen

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslogarne.*
(Forts.)

begagna den, som skulle vara lindrigare eller Gefängnisstraff, men man har derjemte utsträckt tiden för detta fängelsestraffs användande till densamma, som i allmänna strafflagen är stadgad för tukthusstraff, d. v. s. till lifstid eller högst femton år, och dessutom har man borttagit det förbud, som i allmänna lagen är stadgad mot fängelsefångens användande till arbete utom straffanstalten, och på sådant sätt har man ännu mera utjemnat den skilnad, som skulle förefinnas mellan de båda straffarterna, men hvilken egentligen, efter hvad jag nyss yttrat, i verkligheten icke förefinnes. Den svårighet, ja nästan omöjlighet, man i Tyskland funnit, att genom beskaffenheten af det arbete, som ålades fången, kunna uppdraga en karaktersskilnad mellan särskilda arbetsstraff, hade erfarenheten här i landet redan lärt oss då nya allmänna strafflagen utkom. Före den tiden fans nemligen flere dylika straff med olika benämningar, men de verkställdes alla på samma ställe och på samma sätt. I vissa fall, såsom t. ex. i 1830 års konkurslag i fråga om straff för vårdslöshet mot borgenärer, var väl, såsom nu i den tyska lagen, uttryckligen stadgad, att arbetet skulle passas efter den dömdes förmåga och förhållanden, d. v. s. han skulle hållas till något för honom tjenligt arbete, men stora svårigheter mötte att i dessa fall efterkomma lagens föreskrift. Jag minnes särskildt från min ungdom en berättelse om den bestörtning, en fängelseföreståndare erfor, då han fick till verkställighet emottaga ett utslag, hvarigenom en president, som var en skicklig och ordentlig embetsman, men icke fullt lika ordentlig i sina affärer, blifvit för vårdslöshet mot borgenärer dömd till fängelse med föreskrift, att han under fängelsetiden skulle hållas till något, såsom det hette, »för herr presidenten tjenligt arbete». Hvilka presidentsgöromål han fick sig ålagda, kan jag icke säga, men exemplet synes upplysande i fråga om lämpligheten att å nyo söka efter Tysklands föredöme genom bestämmelser i förutnämnda syftning skapa en skilnad emellan särskilda arbetsstraff. Härmed har jag icke velat förneka olägenheterna deraf, att enligt vår nuvarande lag, endast finnes en art af straffarbete. Jag vill t. o. m. erkänna såsom en skuggsida i vårt straffsystem, att icke lagen absolut förhindrar, att personer, som felat möjligen endast af lättsinne eller öfverilning, kunna sammanföras i samma gemensamhetsfängelse med verkligen grofva brottslingar.

Att söka förekomma sådant utgör också ett af de väsentligaste målen för nu pågående fängelsereform. Man har nemligen sökt att vid verkställigheten af straffarbete göra skilnad mellan olika förbrytare. I samma rapport, som jag nyss citerade, nämnes i detta hänseende: »Antalet af straffanstalter lemnar hos oss tillfälle att, efter olika förhållanden, fördela straff-fångarne på skilda straffanstalter, något som är af stor betydelse, der ensamhetsfängelse ej uteslutande användes. Sålunda hållas lifstidsfångarne förvarade för sig å straff-fängelserna i Warberg och Landskrona, de öfriga, äldre, antagligen oförbätterliga, på viss tid dömda, inom det för gemensamhet inrättade fängelset i Karlskrona. För öfrige manliga fångar, hvilka anses tillgängliga för förbättring, äro afsedda förstnämnda tre straffanstalter (vid Nya Varfvvet, i Malmö och å Långholmen), der fångarne, efter att hafva fulländat den första delen af straffet i enrum, skola om da-

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

garne hållas till gemensamt arbete i mindre afdelningar under noga tillsyn, samt under nätterna förvaras hvar för sig i cell. De för icke vanfrejdande brott dömda manliga fångarne undergå straffet å Nya Varfvet i Göteborg; och de öfriga skola fördelas mellan fängelserna å Långholmen och i Malmö». Då denna reform till följd af tillräckligt antal arbetsfångelser kan fullständigt genomföras och man således i afseende på olika sätt för fångars behandling kan göra en verklig skilnad mellan olika arbetsstraff, så kan naturligtvis äfven namnet ändras; men att med bibehållande af samma straffarter gifva det ena straffet ett annat namn än det andra under det de båda i sjelfva verket fullgöras på samma sätt tror jag lika litet i krigslagen som i den allmänna lagen låta sig göra utan att gifva anledning till befogade anmärkningar. Härmed vill jag icke bestrida att ju möjligen maximum för vissa straffbestämningar kan tåla vid någon nedsättning; och om så kan ske, ser jag det för min del ganska gerna.

För öfrigt omnämner Utskottet såsom en omständighet, hvarvid särskild uppmärksamhet borde fästas, att krigslagarne i allmänhet icke tillåta nedsättning af straffen under de därför bestämda minima i andra än vissa fall, då »*synnerligen mildrande omständigheter*» förekomma, och Utskottet uttalar den åsigten att i nämnda fall uttrycket »*synnerligen mildrande omständigheter*» borde utbytas mot orden »*mildrande omständigheter*». Jag förmodar att Utskottet äfven hemtat denna sin åsigt från den tyska militärlagen, hvarest för betecknande af de fall då straffnedsättning må ega rum, begagnas uttrycket »*mildrande omständigheter*». Men jag ber att härvid få erinra att, enligt det hos oss antagna strafflatitudsystem, straffbestämmelserna äro så afpassade, att domaren vid utsättande af straff kan och skall inom gränsen af det för brottet bestämda maximum och minimum taga hänsyn till både försvårande och mildrande omständigheter, och att det således icke kan komma i fråga att gå ned under det fastställda straffminimum hvarje gång en mildrande omständighet förekommer, utan endast då de mildrande omständigheterna äro *synnerligen* öfvervägande; och så vidt jag af de kommentarier jag läst öfver den tyska lagen kunnat inhemta, så har det der förekommande uttrycket »*mildrande omständigheter*» alldeles samma betydelse som i den svenska krigslagen menas med »*synnerligen mildrande omständigheter*», hvilket uttryck, lånadt från allmänna strafflagen, icke gerna kunnat göras olika i de båda lagarna.

I afseende å den *olikhet inför lagen*, som skulle bestå deruti att olika straff användes för befäl och trupp, oaktadt förbrytelsen vore densamma, har Utskottet å sidan 4 erinrat »om skilnaden emellan *straff* och *straffarter*, med tillämpning hvaraf Utskottet anser straffen ganska väl kunna göras *lika verkande*, hvilket naturligtvis är hufvudsaken, utan att absolut likhet derföre behöfver, eller ens rättvisligen kan uppnås. Denna senare, hänsynslöst tillämpad, yttrar Utskottet vidare, skulle ju kunna leda till stor orättvisa, och är det väl och fördenskull som äfven i allmänna strafflagen i vissa fall skilnad göres för ålder m. m. Utskottet har sig icke heller bekant att annorstädes, icke ens i land der folkrepresentationen deltagar i krigslagstiftningen, denna absoluta likhet gjort sig gällande. Sålunda förekommer t. ex. i

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

förut åberopade strafflag för tyska riket, beträffande disciplinstraffen, i 83 § bestämd olikhet i bestraffningarna för officerare, underofficerare och manskap, ehuru visserligen efter Utskottets förmenande de tyska disciplinstraffen i afseende på följdriktighet i deras användning å personer af olika militära grader vida är att föredraga framför den svenska disciplinstadgans straffbestämmelser. Hvilken nu orsaken till denna nyssnämnda olikhet månde vara, en utredning, som svårligen lär kunna anses höra till Utskottets uppgift, så torde dock härom den åsigten icke utan skäl kunna uttalas, att förhållandet tillkommit på grund af vunnen erfarenhet, att det ej kan eller bör vara på annat sätt. Utgår man nu från denna uppfattning af saken och ser till huru förhållandet är hos oss, och särskildt i de fall motionärerne anført, så torde, hvad det här ofvan framställda exemplet ur disciplinstadgan beträffar, böra erinras, att, om *straffarten* i disciplinbrott också skulle synas svårare för manskapet än för befälet, ehuru för det sistnämnda redan deri ligger en skärpning, att då allmänna strafflagen 2 kap. 11 § likställer 10 dagars vatten- och bröd-straff med 30 dagars arrest, officer dock straffas i tredje grad med 60 dagars arrest, så bör man rättvisligen äfven taga hänsyn till de *följder*, som disciplinstraffen för befälet medföra». Sedan Utskottet härefter åberopat 2 kap. 14 § 2 mom. Strafflagen för krigsmakten och 16 § i disciplinstadgan, söker Utskottet på grund häraf och vid jemförelse af särskilda straffbestämmelser visa, att straffen för likartade förbrytelser äro till sin verkan svårare för befälet än för manskapet.

Men efter detta yttrande kan jag icke rätt fatta huru Utskottet kan komma till en sådan hemställan, som att »vid enahanda förbrytelser straffen måtte blifva för alla brottsliga lika verkande, och likställighet inför lagen således göras gällande i de fall, der densamma för närvarande icke eger rum». Utskottet har ju sjelf sökt ådagalägga, att straffen, om än någon gång bestämda i olika straffarter för befälet och för truppen, likväl till sina verkningar i allmänhet äro svårare för det förra än för den senare. Till hvad Utskottet härom yttrat tillåter jag mig dessutom erinra att, i åtskilliga fall, der lagen utsätter alldeles samma straff för befäl som för manskap, straffet så snart det består af straffarbete, för befälet skärpes med afsättning och således medför för detta en vida svårare påföljd, än för manskapet. Derjemte förekomma en mängd förbrytelser, der den omständigheten, att de begås af en officer, anses såsom försvarande och föranleder till skärpning i straffet. Nu lär väl Utskottet, om det ock kan finna dessa straffskärpningar någon gång för stränga, likväl ej vara af den mening, att de icke böra finnas, utan att trupp och befäl skola i detta afseende blifva likställda, så att den omständigheten, att en förbrytelse blifvit begången af en officer icke i något fall må föranleda till högre ansvar än om en person af gemenskapen gjort sig saker dertill. Utskottet har visserligen, såsom jag redan förut påpekat, yttrat, att de i den tyska strafflagen förekommande disciplinstraffen — hvilka, såsom nyss är nämndt, utgöra för befäl högst 4 veckors arrest i eget rum och för manskapet 3 veckors arrest vid vatten och bröd eller 14 dagars arrest i mörkt rum vid vatten och bröd — i afseende på följdriktighet i deras användande å personer af olika grader är vida att

föredraga framför den svenska disciplinstadgans straffbestämmelser, enligt hvilka officerare kunna åläggas ända till 60 dagars vaktarrest och manskapet högst 10 dagars arrest vid vatten och bröd eller mörk arrest. Om nu detta Utskottets antagande är riktigt, hvilket jag för min del lemnar derhän — och om konsekvensen således skulle fordra att man efter den tyska lagens föredöme gjorde disciplinstraffen för befälet lindrigare, men för manskapet strängare än de i svenska lagen bestämda straff, så kan jag i allt fall icke förstå huru Utskottet från detta antagande kunnat hemta anledning till sin nämnda hemställan att straffen måtte göras lika verkande för alla brottsliga. Sannolikt har Utskottet härmed endast afsett, att de straff, som å manskapet tillämpas i de fall då befälet dömes till afsättning, någon gång äro för höga och böra nedsättas. Om så kan ske har jag ingenting deremot. Men redan i Utskottets första hemställan ligger ju uttryckt en önskan att straffen i allmänhet måtte lindras, och hvad som derefter säges om behöfvat att göra straffen lika verkande, synes således för detta ändamål öfverflödigt.

Men ehuru Utskottet ej funnit, i fråga om *straffen*, någon olikhet inför lagen ega rum, har det dock trott sig böra papeka ett fall der i annat afseende en sådan olikhet skulle förefinnas. Denna olikhet gäller den militära rättegångsordningens område och rör det vitsord, som der tillägges förmans rapport, då frågan icke handlar om oförrätt mot förmannen sjelf, och yttrar Utskottet härom att enligt detta stadgande, som synes stå i strid mot vanlig svensk rättegångsordning, kan i rättegång vid krigsdomstol en af manskapet fällas till ansvar endast till följd af en officers eller underofficers rapport i tjensten, under det den underordnade icke kan få förmannen fäld till ansvar med mindre han presterar enligt allmän lag gällande bevisning. Nu är likväl förhållandet att beträffande inbördes angifvelser angående af befäl och manskap sins emellan begångna oförrätter dessa äro fullkomligt likställda. I det afseendet gäller den enes angivelse icke mera än den andres. Att deremot i fråga om tjänsteförhållanden, som icke röra förmannen personligen, dennes rapport anses böra gälla såsom fullt bevis, stöder sig på den, åtminstone enligt min tanke, icke, såsom Utskottet antager, för den svenska lagen främmande uppfattningen, att en embetsmans å embetets vägnar och under embetsmannans ansvar afgifna intyg, inom gränsen för hans befogenhet, skall tillerkännas vitsord, så vida icke särskilda omständigheter förekomma, som förringa intygets trovärdighet. Att särskildt ur krigslagen utesluta en sådan sats kan jag för min del icke finna lämpligt. Om befälet, som har till åliggande att öfvervaka och ansvara för det sätt, hvarpå den underlydande fullgör honom anbefalda tjänstepligter icke skulle, då det upptäcker ett fel, kunna befria detsamma utan att först tillkalla vittnen, tror jag nemligen sådant ej komma att hafva något godt inflytande på krigstukten.

Med anledning af hvad i motionen förekommer derom, att underlydande icke skulle hafva tillräckligt skydd mot förolämpningar af sina förmän, åberopar Utskottet innehållet af 7 Kap. 11 § Strafflagen för krigsmakten, enligt hvilket lagrum våld eller förolämpning som af krigsman, vare sig af högre eller lägre grad, begås mot annan sådan, skall, der ej subordinationsbrott derigenom skett, straffas på sätt all-

Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

männa lagen för motsvarande brott mot embets- eller tjänsteman bestämmelser, och genom anförande af de straff, som för berörda brott der stadgas, har Utskottet visat, att i detta afseende ett ganska tillfyllestgörande skydd förefinnes; hvarjemte Utskottet erinrar om föreskrifterna i gällande tjänstgöringsreglemente för armén, der det bland annat heter, att »allt onödigt snäsande och fortsatt kältande utaf förman bör undvikas».

Men, säger Utskottet, »då dessa stadganden icke kunna vara kända af den allmänhet som, med värnpligtens utsträckning, behöfver ega full visshet om att den åtnjuter det skydd, som bemälda stadganden äro afsedda att gifva, och då de dessutom synas hafva tillkommit för att fylla någon lucka i de egentliga krigslagarne, så vill det synas som dessa bestämmelser, så förträffliga och goda de i sig sjelfva äro, dock i sin mån bevisade, att motionärens yrkande i nu afhandlade afseenden icke saknade fog, och tager Utskottet ånyo sin tillflykt till den tyska lagen, af hvars stadganden i berörda afseende Utskottet lemnar en öfversättning. På sätt jag förut nämnt är det ej blott i den svenska, utan äfven i de tyska och såvidt jag vet uti alla andra krigslagar en allmän regel, att den allmänna strafflagen är tillämplig äfven å brott, begångna af militärer, i alla de fall, då i krigslagen icke annorlunda stadgas. I öfverensstämmelse härmed plägar man vanligen ej i krigslagen omförmåla sådana brott, hvarå allmänna lagen innehåller straffbestämmelser, med mindre någon förändring i dessa anses böra ega rum då brottet blifvit under militära förhållanden föröfvadt. Af denna anledning innehåller den svenska krigslagen t. ex. icke någon ansvarsbestämmelse för det fall att en soldat slår ihjäl någon bland sina officerare. Men icke läser man deraf kunna draga den slutföljd att officerarne icke åtnjuta skydd till lifvet. Af samma orsak och då de i allmänna lagen stadgade straff för våld och förolämpningar mot embets- och tjänstemän, ansåges tillfyllestgörande äfven då dylika brott begingos krigsmän emellan inbördes, har något ytterligare stadgande än en hänvisning till dessa stadganden ej i krigslagen funnits behöfligt. Att i den tyska krigslagen blifvit intagna särskilda bestämmelser angående våld och förolämpningar mot underordnad, kommer sig deraf att de straff som för dessa brott finnas i den allmänna strafflagen, ansetts böra något modifieras då de blifvit begångna mot underordnade bland militären. Om det nu emellertid icke anses tillfyllestgörande för en krigsman, att han af krigslagen får veta att han i fråga om förnärmelser af såväl förmän och deras vederlikar som af kamrater eger enahanda skydd, som för dylika förbrytelser af hvarje annan är honom i den allmänna strafflagen tillförsäkradt, utan man nödvändigt vill att de specifika straffbestämmelserna för dessa brott skola återupprepas i krigslagen, så vill jag visst ej sätta mig deremot, men önskar att det må ske med försigtighet så att icke en annan tvekan må uppstå huruvida andra straffbestämmelser, som i allmänna lagen förekomma, men icke uti krigslagen upptagas, må vara tillämpliga jemväl på personer, hvilka stå under krigslagarne.

Vidare har Utskottet, efter att hafva talat något om krigsdomstolarnes sammansättning, i afseende hvarå någon hemställan dock ej skett, anfört följande:

»Mot motionärernes önskan, att *förbrytare mot krigslagarne icke må sammanblandas med andra brottslingar*, förmodar Utskottet att intet kan vara att invända, då tillämpning häraf göres på krigsmän af alla grader och endast i det fall att de hafva blifvit dömda för rent militära förbrytelser.»

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

Detta resonemang kan jag endast med en viss modifikation biträda. Enligt gällande krigslag skola redan nu disciplinära straff uttjenas i militärhäkte. Om detta slags straff kan således här ej blifva fråga. Äfven andra mindre frihetsstraff skola, då tillfälle dertill finnes, verkställas inom militärhäkte. Men då Utskottet förut å pag. 3 i betänkandet till »rent militära förbrytelser» särskildt hänfört subordinationsbrott eller våld mot förman, så torde Utskottet med sin ifrågasvarande hemställan äfven afse frihetsstraff ådömda under längre tid och ett bifall till Utskottets förslag skulle således göra nödvändigt att inrätta särskilda militära straffanstalter. Oafsedt de dryga kostnader, en sådan anordning komme att medföra, tror jag för min del den ej vara af behovet pakallad. Jag kan icke inse, hvarföre en krigsman, som begått våld mot sin förman, icke skulle kunna undergå sitt straff i samma fängelse som en annan person, hvilken begått enahanda brott mot måhända samme embetsman. Den omständigheten, att brottet i förra fallet blifvit begånget under försvarande omständigheter, synes icke utgöra någon giltig grund att låta straffen uttjenas på skiljda straffanstalter. I strafflagen förekomma äfven andra förbrytelser, hvilka föranleda straffarbete, men ej räknas till de vanfregdande, till exempel vållande till annans död, o. s. v., och jag tror det ej kunna inverka menligt, om en krigsman undergår sitt straff tillsammans med dem, som blifvit dömda endast för sådana brott. Att de, som dömas för militära förbrytelser ej må sammanblandas med personer, dömda för vanfregdande brott, anser jag dock, såsom förut är antydt, högeligen önskvärdt.

För öfrigt har Utskottet anmärkt åtskilliga formella brister i nuvarande krigslag, men då Utskottet icke derpå grundat något yrkande, anser jag mig ej behöfva ingå i bemötande af dessa anmärkningar. Endast så mycket vill jag i detta afseende yttra, att Utskottets anmärkning om det oegentliga deruti, att strafflagen för krigsmakten skulle, *utan åberopande af eller hänvisning till disciplinstadgan*, för vissa brott stadga tillämpning af disciplinstraff, hvilka efter Utskottets förmenande strafflagen ej kände till, synes grunda sig på förbiseende af stadgandet i 2 kap. 1 §, nämnda strafflag, der, sedan de olika straffen blifvit uppräknade, det vidare säges: »Om Disciplinstraff, som för vissa brott användas, skils i Disciplinstadgan.» Der förekommer således en tydlig hänvisning till disciplinstadgans föreskrifter angående disciplinstraffen, och sättet för deras användande.

Sedan jag nu yttrat mig rörande motiveringen, kommer jag till Utskottets hemställan, hvilken går derpå ut för det första: »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det nu gällande krigslagar, så fort ske kan, öfverses och omarbetas hufvudsakligen i den rigtning: att straffen för rent militära förbrytelser i fredstid mildras genom vatten- och brödstraffets och andra straffskärpnings borttagande eller, der så ej ske kan, verkställande på lindrigare sätt, samt genom inskränkning af de fall, då straffarbete får användas; och att derjemte

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
Krigslagenne.
(Forts.)*

må tagas i betraktande, huruvida icke de strängaste straffbestämmelserna för nyssnämnda förbrytelser tariffva att modifieras genom nedsättning af straffmaxima.»

Mot att straffen för rent militära förbrytelser i fredstid mildras, har jag ingenting att invända, utan instämmer med Utskottet deri. Men jag tror det icke vara välbetänkt att specifikt uppgifva på hvilket sätt detta endast bör ske. Att mildring äfven kan astadkommas på annat sätt än Utskottet uppgifvit, har det sjelft antydt, då det sagt att straffmildringen kan verkställas äfven genom nedsättning af straff-minima. Det synes mig således icke vara fullt lämpligt att bestämma sättet hvarpå mildringen skall ske, och allraminst tror jag, att en lindring i straffen efter tyskt mönster är synnerligen att eftersträffa.

Vidare har Utskottet hemställt, att straffen vid enahanda förbrytelser skola blifva för alla brottslingar lika verkande, och likställighet inför lagen således göras gällande i de fall, der densamma för närvarande icke eger rum. I afseende härå far jag åberopa hvad jag förut yttrat derom, att denna hemställan skulle gifva anledning till det antagande, att man skulle ovilkorligen sätta alldeles samma ansvar för befälet som för manskapet — hvilket Utskottet sjelft anser icke låta sig göra, och hvilket skulle förhindra att, sasom jag förut antydt böra ske, straffet i vissa fall för befälet sättas strängare än för manskapet. Då jag för öfrigt icke tror, att det låter sig göra, att den befällande och den lydande i alla hänseenden likställas, kan jag således för min del icke biträda Utskottets ifrågavarande hemställan:

Hvad derefter angår Utskottets yrkande: »att bestämmelserna rörande förhållandet mellan förmän och underlydande sammanfattas samt gifvas större klarhet och öfverskådlighet, så att å underordnade i lagen *beredes* ett otvifvelaktigt skydd då de af förmän förolämpas och då de deröfver klagas», så har jag, såsom jag nämnt visserligen ingenting att deremot anmärka, men skall man söka åstadkomma i detta hänseende bestämdare uttryck i krigslagen bör man formulera sin hemställan derom så, att det icke må se ut, som om man derigenom ville *bereda* underlydande ett skydd mot förmän, som nu skulle saknas, utan endast att bestämmelserna derom må införas i krigslagen.

Beträffande slutligen förslaget derom »att de som sakfällas för rent militära förbrytelser icke, så vidt möjligt är, vid straffens verkställande sammanblandas med andra brottslingar», så har jag redan antydt, att denna sammanblandning egentligen bör afse brottslingar, som äro dömda för vanfrejdande förbrytelser.

Vid dessa förhållanden och med anledning af hvad jag sålunda yttrat, skulle jag helst önska ärendets återremitterande till Utskottet, på det att Utskottet måtte komma i tillfälle att taga i öfvervägande de anmärkningar, som jag tagit mig friheten att framställa, men då detta ärende är af beskaffenhet att, sedan denna Kammare deri fattat beslut, böra undergå ytterligare utskottsbehandling, innan det kan af Första Kammaren till afgörande företagas, så befarar jag, att återremiss skulle blifva liktydig med ett undanskjutande af frågan, hvartill jag icke vill medverka, utan tvärtom önskar aflåtandet af en skrifvelse i det förordade syftet. Jag har derföre trott mig böra fram-

ställa förslag till skrifvelse, sådan den enligt min uppfattning bör lyda, och detta så mycket hellre, som i händelse detta förslag i ett eller annat hänseende skulle befinnas ofullständigt, det ju i allt fall icke kan blifva af Riksdagen godkänt, utan att förut hafva blifvit af Utskottet granskadt. Jag får derföre hemställa att Kammaren ville besluta:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta underkasta nu gällande krigslagstiftning en revision i syfte

att, för rent militära förbrytelser, företrädesvis sådana, som under fredstid begås, straffen, der det utan våda för krigstuktens upprätthållande kan ske, må, genom nedsättning af de för en del dylika förbrytelser nu stadgade höga straffmaxima eller på annat lämpligt sätt mildras, och straffverkställigheten så anordnas, att de sakfælde, så vidt möjligt är, ej sammanblandas med för vanfrejdande brott dömda förbrytare;

samt att underordnade vid krigsmakten, genom uttryckliga stadganden i krigslagen, tillförsäkras lagligt skydd mot våld och förolämpningar af förmän.

Jag anhåller vördsamt om proposition härå.

Friherre Leijonhufvud: Jag står hufvudsakligen i denna fråga på samma ståndpunkt som Herr Berg. Äfven jag har ingenting emot att en skrifvelse angående omarbetning af nuvarande krigslagar afgår till Kongl. Maj:t, helst om man genom en sådan omarbetning kan i någon mån förbereda antagandet af en ny härordning, som vi alla önska och landet har behof af. Men ehuru jag det gör, är jag icke nöjd med hvarken den motivering eller det förslag, som motionären framlagt, och ej heller är jag fullt tillfredsstäld med det slut, hvartill Utskottet kommit.

Efter det fullständiga och förträffliga anförande, som Herr Berg nyss haft, och deri han, vida bättre än jag skulle kunna göra, bemött åtskilligt af hvad Utskottet anfört, vill jag icke försöka åter upprepa hvad han sagt, utan jag vill endast hålla mig till några yttranden af motionären och Utskottet, som äro af den beskaffenhet, att jag vill fritaga mig från hvarje misstanke att vara af samma åsigt, som deri uttalats.

I likhet med Herr Berg kan jag icke gilla det påstående, att i våra nuvarande krigslagar förefinnes en olikhet i afseende å straffen för enahanda förbrytelser och att den underordnade saknar det skydd mot förmän, hvartill han kan vara berättigad. Motionärerne hafva vidare anmärkt, såsom ett hufvudsakligt fel i krigslagen, att den bestämmer en strafflatitud för likartade förbrytelser. Jag ber att i detta afseende få fästa uppmärksamheten derå, att latitudinära straffbestämmelser genomgå hela vår strafflagstiftning, och det är således fullkomligt riktigt att strafflatituder äfven finnas i krigslagen. Atminstone kunna vid tillämpningen af krigslagarne och beuömandet af militära förbrytelser så många förmildrande omständigheter förekomma, att det vore högst orätt att sätta absolut samma straff för likartade förbrytelser.

Om underdånig skrifvelse angående omarbetning af krigslagarne.
(Forts..)

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbetning af
krigslagarne.*
(Forts.)

Jag vill taga ett enda exempel. En karl somnar på sin post och kan derigenom komma stor skada åstad; men det är en stor skillnad i förseelsen om karlen, då han kommit på post, varit full eller om han varit nykter, men uttröttad efter en ansträngande marsch. Alla sådana och dylika omständigheter bör domaren naturligtvis taga i betraktande, och det vore en stor orättvisa att belägga hvarje karl, som somnade på sin post, med alldeles samma straff, utan afseende på de förmildrande eller försvårande omständigheter som kunna förefinnas.

Man har vidare talat om »det af allmänna meningen utdömda vatten- och brödstraffet, eller, som man hellre vill att det skall heta, hungerstraffet». Jag vet icke om det är af allmänna meningen utdömdt; åtminstone har denna allmänna mening icke uttalats så högt, att den nått mig. — Emellertid då detta straff, så vidt jag vet, finnes i alla länders strafflagar för krigsmakten, torde det icke vara skäl att utesluta det ur vår. Såsom Herr Berg redan anmärkt, är denna straffart insatt i krigslagen för att förkorta strafftiden, på det att karlen icke för någon längre tid må sättas ur tjänstbarhet, och jag tror, att detta är ganska praktiskt.

Vidare säga motionärerne, att enligt 2 kapitlet 6 § strafflagen »alla straff på 6 månader och derunder, som af befälet aftjenas med enkelt fängelse, för manskapet skärpas till mörk arrest under en sjuendedel af tiden från 1 till 30 dagar».

Såsom motionärerne citerat detta stadgande, vill det synas som om meningen vore att utaf fängelsetiden $\frac{1}{6}$ skulle tillbringas i mörk arrest. Så är dock icke förhållandet, utan mörk arrest är satt i stället för fängelsestraffet, hvarigenom strafftiden inskränkes till $\frac{1}{6}$ af tiden så att mot t. ex. 6 månaders fängelse svarar 1 månad eller 30 dagars mörk arrest, och vid sådant förhållande är det åtminstone icke för mig klart, att detta straff är värre än det för befälet.

Vidare heter det: Vid åtskilliga förbrytelser af värre beskaffenhet straffas befälet *blott* med enkelt fängelse, suspension eller afsättning, då manskapet deremot adömes straffarbete på längre eller kortare tid. Men dervid har man glömt att omtala, att det enkla fängelset gemenligen åtföljes af afsättning och, om man besinnat hvad detta innebär: förlust af yrke och födkrok, så tror jag att man ej kan annat än anse detta straff ganska strängt.

Motionärerne klaga vidare öfver att, om en underordnad adömes disciplinstraff, han måste undergå straffet innan han får klaga. Men detta är ju alldeles nödvändigt. Hvart skulle det taga vägen om en karl, hvilken beträddes med någon oordning, för hvilken han bör disciplinariter straffas, finge uppehålla verkställigheten af straffet genom klagan? Huru skulle man då kunna med vederbörlig fermeté undertrycka började oordningar? eller under marscher med allvar kunna upprätthålla ordning i kvarteren m. m.? och i vanligare fall skulle hela anledningen vara bortglömd bland kamraterne, då straffet måhända först efter en eller annan månad komme att träffa de felaktige. Det är ock att bemärka, att rättigheten att adöma disciplinstraff tillkommer endast regementschefen och några få andra högre officerare och således icke är öfverlemnad åt hvar och en ung officer.

Vidare säger Utskottet, att det är en »hotande punkt» i strafflagen, den som stadgar att: »Hvar som mot förman förer klagan öfver förnärmelse i tjensten, utan att gitta ådagalägga anledning till samma klagan o. s. v., dömes till fängelse i högst sex månader eller disciplinstraff». Hvar och en som anklagar en tjänsteman vid domstol för fel i tjensten och befundes hafva orätt i sin anklagelse kan, så vidt jag vet, dömas till ansvar derför, och jag kan derföre ej se annat än att det är mycket rätt att synnerligen en underordnad krigsman, som utan skäl för klagan öfver förmans åtgärd, bestraffas derför.

Dessutom säges att det icke torde vara obekant, »huruledes underordnad, äfven om han vid klagan öfver förman fått rätt, det oakadt kan af den sistnämnde sedermera på mångahanda sätt trakasseras», och att det är svårt att få vittnen mot förman. Hvad det senare beträffar, så tror jag att det alls icke är svårt att få vittnen mot förmän. Det är ingalunda sällsynt, utan inträffar tvärtom ganska ofta, att vittnen åberopas och höras angående förmans förmenta förseelser; och om det är sant att underordnade äro utsatte för trakasserier från förmännens sida i följd af sådana angifvelser eller vittnesmål, så frågar jag huru sådant skall genom någon *lagstiftning* kunna förekommas.

Vidare säges det: »ådömes underordnad straffarbete på två år eller derutöfver, måste han uttjena detsamma i gemensamhetsfängelse med de värsta förbrytare». Jag tror att detta gäller icke blott underordnade utan i allmänhet då straffarbete ådömes, oberoende af de dömdes egenskap af öfver- eller underordnad.

Här är således alldeles icke fråga om öfver- och underordnades inbördes förhållande, utan endast om gemensamhetsfängelse för militära förbrytelser bör finnas eller icke, och i det fallet delar jag fullkomligt Herr Bergs åsigt, att så länge brott mot allmänna lagen kunna bestraffas med fängelse, bör det äfven kunna tillämpas för rent militära fel, ehuru jag i likhet med den föregående talaren är af den tanke, att det vore godt, om man kunde för *rent militära* fel låta brottet aftjenas uti särskilda fängelser, utan sammanblandning med grofva brottslingar.

Af hvad jag nu anfört framgår att jag, ehuru jag för ingen del vill sätta mig emot ett sådant skrifvelseförslag som Utskottet föreslagit, det oakadt icke kan helt och hållet instämma i motionärernes motivering, äfvensom att jag icke mera än Herr Berg känner mig tillfredsstäld med det slut hvartill Utskottet kommit. — Jag skall nu icke tillåta mig att ater upprepa hvad han emot förslaget anmärkt, hvilket jag till alla delar anser vara riktigt. Jag hade också ämnat begära återremiss, men då Herr Berg, efter hvad mig synes, på ett särdeles lyckligt sätt formulerat och motiverat ett förslag till beslut, får jag till alla delar instämma med honom och anhåller om bifall till hans förslag.

Herr Torpadie: Då en sådan dverg på det juridiska området som jag vågar upptaga stridshandsken, kastad af en sådan gigant som Herr Berg, är det min skyldighet att börja mitt anförande med att bedja honom om ursäkt för min dristighet på samma gång som jag

Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)

ber att få betyga honom min tacksamhet för det synnerligen välvilliga sätt, hvarpå han vid början af sitt tal yttrade sig om Utskottets be-
tänkande.

Så klen till helsan som jag för tillfället är, är det visserligen möjligt att jag icke kan besvara allt hvad den ärade talaren mot Utskottets förslag anfört, men jag skall dock söka att till besvarande upptaga åtminstone de hufvudsakligaste anmärkningarne och dervid gå i samma ordning som han.

Först och främst yttrade han något om, huruvida de straff, som enligt nu gällande Strafflag för krigsmakten kunna ådömas, verkligen äro för hårda eller ej, och gjorde sedermera en utredning af frågan om vatten- och brödstraffet. Det är visserligen en sanning att, åtminstone för så vidt Utskottet kunnat inhemta, detta straff förekommer hos de flesta nationer; dock är jag icke fullt säker om huruvida det förekommer inom den franska armén. Att detta vatten- och brödstraff derföre nödvändigt bör fortfarande finnas i Sverige, kan jag icke fatta, i synnerhet som jag är fullt förvissad att många andra sätt att bestraffa kunde finnas, hvarigenom man skulle kunna remplacera detta bestraffningssätt.

Utskottet har dock i sjelfva verket icke haft frihet att föreslå något sådant sätt, ty dess uppgift har endast varit att, för så vidt motionen dertill gaf anledning, undersöka hvilka brister som kunde förefinnas i våra nu gällande krigslagar. Utskottet har dock härutinnan måhända gått ett steg utöfver sin befogenhet, i det att det nemligen gjort framställning derom att, derest nödvändigheten skulle bjuda oss, hvilket jag för min del, i parentes sagdt, skulle anse för en sorglig nödvändighet, att bibehålla vatten och brödstraffet, detta dock icke skulle få användas på annat sätt än under den modifierade form, hvaruti det användes i tyska riket.

Herr Berg har i afseende härå sökt visa, att vi derigenom skulle få ett ännu strängare straff än det vatten- och brödstraff vi för närvarande hafva; men jag ber häremot få invända, att den ärade talaren här gjort sig skyldig till ett litet misstag.

Jag anhåller tillika att få förutskicka den anmärkningen, att Utskottet på ett föregående ställe i motiveringen uttryckligen förklarar att Utskottet icke ansåg den i Tyskland gällande längre strafftiden i allmänhet vara lämplig, och dermed har Utskottet, så vidt jag kan förstå, också sagt, att den inom tyska armén förekommande längre strafftiden med vatten och bröd vore allt för hård. Då Utskottet sedermera i den så kallade klämman tillstyrker att vatten och brödstraffet hädanefter endast skulle användas på lindrigare sätt, är det klart att Utskottet derigenom velat strängt hålla sig till de ordalag som begagnats i motiveringen, nemligen att detta straff endast skulle tillämpas i den *modifierade form*, hvari det förekommer i Tyskland.

Med denna modifierade form, hvarom föreskrifter finnas intagna i 25 och 26 §§ i tyska militärlagen, hänger det tillsammans på följande sätt: I 25 § står i afseende på detta straffsätt, att det skall verkställas så att arrestanten till näring endast erhåller vatten och bröd samt hård lägerstad. Men, heter det vidare i samma §, dessa straffskärpningar bortfalla på 4:de, 8:de och 12:te dagen och vidare hvar 3:dje

dag under strafftiden, hvadan arrestanten således slutligen får vatten och bröd endast 2:ne dagar å rad, men är fri den 3:dje.

Den s. k. stränga arresten vid vatten och bröd verkställes på samma sätt, med den skilnad allenast att då hålles arrestanten derjemte i mörkt enrum. Här bortfalla straffskärningarne på den 4:de och 8:de dagen samt under den återstående tiden hvar 3:dje dag.

En kommentator öfver den tyska militärlagstiftningen, som jag flitigt studerat, säger dessutom att, vid hård väderlek och då arrestantens helsotillstånd så fordrar, kan han hvarje morgon erhålla en skål varm soppa under de »dåliga dagarne» d. v. s. de dagar då straffskärning eger rum och dessutom ett varmt täcke till natten, hvarjemte det dessutom finnes föreskrifvet att temperaturen i den lokal, der han undergår bestraffningen, skall hålla en värme af 14° Réaumur, hvilken bestämmelse ju är ganska förständig. Jag medger att Utskottet kunde hafva uttryckt sig tydligare här, men hvar och en, som genomläser dess utlåtande och hört hvad jag nu sagt, torde dock finna att Utskottet har varit af den åsigt, att om vatten och bröd-straffet skall bibehållas, så bör det dock icke oafbrutet tillämpas under så lång tid, som nu är stadgadt. Exempelvis må nämnas att, då längsta tiden för undergående af vatten och bröd-straffet enligt svensk militärstrafflag är 10 dagar, så skulle, om man utsträckte strafftiden till 14 dagar och införde några mellandagar, derunder straffet icke tillämpades, vatten och bröd-straffet lika som nu ej behöfva drabba arrestanten mera än i nämnda tio dagar. Man kunde då låta vatten- och brödskärningen upphöra den 4:de och den 8:de dagen samt sedermera hvar 3:dje dag. Derigenom verkade straffen tillräckligt kraftigt, utan någon nämnvärd utsträckning i strafftiden, hvilken blir endast 4 dagar längre.

För min ringa del hoppas jag likväl att, om frågan kommer till Kongl. Maj:ts pröfning, någon utväg skall påfinnas att helt och hållet borttaga detta straff, som, om icke det kan kallas barbariskt, dock måste anses vara en qvarlefvä från en ståndpunkt i bildning, som väl må anses öfvervunnen.

Herr Berg gjorde derefter en anmärkning, som jag skall bedja att få till rättigheten erkänna. Utskottet har råkat kalla den mörka arresten för en »straffskärning». Det är icke så enligt svensk lag; men anledningen hvarföre detta uttryck inkommit i Utskottets betänkande, är den att, då Utskottet så ofta citerat den tyska lagens bestämmelser och detta uttryck der förekommer, har det också genom ett ofrivilligt misstag råkat att här insmyga sig. Jag erkänner att Utskottet kunnat begagna ett tydligare ord; men det är dock endast ett redaktionsfel, som ej lär vara af någon vidare vikt.

Vidare öfvergick den ärade talaren till den del af Utskottets betänkande, der Utskottet talar om att straffarbetet är mycket mera användt i den svenska militärlagen än särskildt i den tyska. I detta hänseende tror jag verkligen att Utskottet kan säga sig stå på temligen säker grund, oaktadt Utskottet icke i sin s. k. kläm kunnat komma att uttala någon mening om revision utaf krigslagarne *i sin helhet*, ty enär motionärerne icke föreslagit något härom, så var det naturligtvis endast för att bilda sig ett allmänt omdöme i detta afseende, som Utskottet tagit hela militärstrafflagen i betraktande. Jag

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)

har gjort mig den mödan att räkna efter så väl i den svenska som den tyska strafflagen, huru många paragrafer i den ena och den andra äro, som upptaga denna straffart, och, om jag icke misstagit mig, så torde förhållandet vara, att enligt tyska strafflagen skall tukthus ovilkorligen ådömas efter *nio*, vilkorligen efter *tio* paragrafer, under det att, enligt svenska strafflagen för krigsmakten, straffarbete eller ock i vissa fall dödsstraff skall ovilkorligen ådömas enligt *fjorton* paragrafer och med valfrihet mellan straffarbete och fängelse enligt *trettiosju* paragrafer. Således utgöra de paragrafer, der straffarbete är stadgadt, enligt tyska lagen endast *nitton*, men efter den svenska lagen icke mindre än *femtioen*. Detta, mine Herrar, är en jämförelse, som utfaller mycket ofördelaktigt för vår svenska strafflag, som utgöres af endast 141 paragrafer, under det att den tyska strafflagen, som i det hela är vida längre, har icke mindre än 166 paragrafer.

Herr Berg gjorde vidare en ganska förtjenstfull utredning om det sätt, hvarpå de olika straffen i Tyskland verkställes. Det kan icke falla mig in att betvifla rigtigheten af hvad samme talare yttrade; jag hoppas dock att, då Utskottet i sin lilla anmärkning hänvisat till Herr Generaldirektör Almquists rapport, Utskottet derigenom har visat att det icke varit i okunnighet om densamma. Men Utskottet har icke haft någon annan afsigt än att jämföra de straff, som äro de strängaste i den ena eller andra strafflagen, och i det fallet är att märka, att tukthus är det strängaste frihetsstraff i den tyska och straffarbete i den svenska strafflagen. Att jämförelsen i öfrigt är mer eller mindre haltande likasom andra jämförelser i allmänhet, är ju gifvet; men det torde dock kvarstå att, om än i Sverige straffen icke verkställas på samma sätt som i tyska riket är föreskrifvet, det strängaste frihetsstraffet i Sverige är straffarbete och i Tyskland tukthus.

Hvad nu angår den af motionärerne öfverklagade olikhet i straff, som skulle ega rum, gjorde Herr Berg mot Utskottets resonnement i detta fall åtskilliga anmärkningar. Jag ber i anledning deraf få förklara, att Utskottet dermed hufvudsakligen menat, att fall förekomma då straffet för enahanda förseelser icke blifva lika verkande för officerare och manskap. Det kan naturligen icke vara Utskottets mening att vilja säga, att en officer och en gemen soldat, om de bega samma brott, alltid böra straffas lika; öfver hufvud taget bör till och med, enligt min åsigt, en officer straffas strängare på grund af den högre bildningsgrad, på hvilken han står; men det förekommer verkligen, efter min uppfattning, åtskilliga saker både i ena och andra fallet, som synas mig vara beaktansvärda. Det förekommer således på mer än ett ställe att för samma brott en officer straffas med afsättning, och en person tillhörande manskapet med ända till två års straffarbete. Detta synes mig vara ett fall der man kan säga, att straffet icke drabbar den straffskyldige på samma sätt. Äfven om man alltid erkänner den stora straffskärpning, som ligger deri att officeren mister sin plats och sålunda förlorar sitt lefvebröd, får man dock icke lemna ur sigte, mine Herrar, att enligt ett allmänt stadgande i militärstrafflagen äfven soldat, som dömes till straffarbete i sex månader och derutöfver, utstrykes ur rullorna; äfven han förlorar sålunda sitt lefvebröd. Och ehuru jag gerna medgifver, att i allmänhet taget denna straffpåföljd icke kan

vara så svår för soldaten som för officeren, får man väl å andra sidan medgifva, att två års straffarbete utöfver mistningen af tjensten är väl starkt tilltaget; detta är åtminstone min åsigt och den delas jemväl af Utskottet. Men efter min tanke är det icke heller utan exempel att lagen drabbar hårdhändt äfven officerare. Det finnes en § — jag skall nu icke falla Kammaren besvärlig med att uppsöka och föredraga densamma — som för brott begångna af officerare stadgar så stor latitud, att straffet kan sättas emellan afsättning och disciplinstraff. Det synes mig kunna starkt ifrågasättas, huruvida detta är fullt rättvist, d. v. s. huruvida det kan vara rätt att, om ett brott begås under så synnerligen mildrande omständigheter att det anses kunna försonas med disciplinstraff, den högsta straffpåföljden skall vara afsättning. Mellan dessa gränser synas mig ligga ett väl stort svalg.

Vidare återkom den ärade talaren till de tyska disciplinstraffen och undrade huruledes Utskottet om dem hade kunnat fälla det om-döme, som finnes uttaladt i Utskottets betänkande. Jag skall dervid bedja att få erinra, att Utskottet härvid mindre menat arreststraffen, hvilka ju äfven kunna ådömas af krigsdomstolar, än de egentliga disciplinstraffen, och dessa synas mig vara i den tyska krigslagstiftningen uppställda med synnerlig rättvisa och konsekvens. Der är nemligen så stäldt, att det finnes lika eller likartade straff för alla grader, och för hvarje grad nedåt tillkommer ett plus af disciplinstraff. Bemödandet att på detta sätt uppehålla likheten inför lagen, för så vidt den kan åstadkommas — Utskottet har ju medgifvit att absolut likhet inför lagen icke kan åvägabringas — framlyser synbart i detta stadgande; och jag hoppas att Kammaren ursäktar mig om jag ber att få yttra något om huru dessa disciplinstraff i den tyska lagen äro indelade. Det heter då:

A. För officerare.

- 1) Tillrättavisning:
  - a) enkel — utan vittnen eller i närvaro af en förman;
  - b) formlig — inför den församlade officerscorpsern;
  - c) sträng — genom regementsorder (Parolebefehl) med införande af anledningen i orderboken.
- 2) Kammararrest ända till 14 dagar.

B. För underofficerare.

- 1) Tillrättavisning:
  - a) enkel — i närvaro af en förman;
  - b) formlig — inför de församlade officerarne och underofficerarne i kompaniet, squadronen eller batteriet;
  - c) sträng — genom regementsorder med införande af anledningen i orderboken.
- 2) Påläggande af vissa extra tienstförrättningar, t. ex. straffvakt.
- 3) Arreststraff:
  - a) Kasern-, kvarter- eller lindrig arrest ända till 4 veckor;
  - b) arrest af mellersta grad ända till 3 veckor.

C. För manskap, inclusive öfverkorpraler och korpraler.

- 1) Mindre disciplinstraff:
  - a) påläggande af vissa extra tienstförrättningar, t. ex. straffexercis, straffvakt, strafftjenst i kasernen, i stallarne, i förrädsrum-

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)

- men eller å skjutbanorna, närvaro vid rapport eller appell i en viss drägt;
- b) förlust af rättigheten att fritt förfoga öfver aflöningen och anvisande af densamma åt en underofficer till utbetalning i dagliga poster under högst 4 veckor;
- c) åläggande af skyldighet att på bestämd tid före taptot återvända till kasernen eller kvarteret under en tid af högst 4 veckor.
- 2) Arreststraff:
- a) kasern-, kvarter- eller lindrig arrest under högst 4 veckor;
- b) arrest af mellersta grad under högst 3 veckor;
- c) sträng arrest under högst 14 dagar.
- Dessutom
- 3) för öfverkorpraler och korpraler:
afsättning från denna tjänstegrad och
- 4) för manskap af 2:dra klassen af krigsståndet, efter fruktlös användning af ofvannämnda straff:
öfverflyttning till en arbetscorps — motsvarande hos oss en krono-
arbetscorps.

Herr Berg gjorde äfven en erinran mot det af Utskottet uttalade klander öfver den förman tillagda rätt att endast genom sitt blotta ord kunna få en soldat fäld till bestraffning, och Herr Berg förklarade att i allmänhet en tjänstemans å tjänstens vägnar afgifna intyg eger vitsord. Naturligtvis kan det icke falla mig in att våga bestrida rättigheten af denna uppgift, då den lemnats af Herr Berg, men jag får bekänna att jag åtminstone icke för ögonblicket erinrar mig något stadgande, enligt hvilket en civil tjänstemans nakna angivelse är tillräcklig för att en person skall anses öfverbevisad om sin brottslighet och kunna därför ådömas straff. Jag anser nemligen icke dit kunna räknas bestämmelserna om att polisbetjente och åtskillige med dem likstälde ega rätt att afgifva vittnesmål om hvad som händt dem under tjänsteutöfning; och jag lär icke heller behöfva säga en så upplyst domare som den ärade talaren, att äfven detta stadgande allmänt anses såsom en nödfallsutväg, som så sällan som möjligt kommer till användning. Beträffande sjelfva saken i fråga eller förhållandet emellan förman och underlydande, så har Utskottet i sitt betänkande derom lemnat en ganska utförlig utredning, och Utskottet har ansett, att, ehuru förhållandet i verkligheten måhända icke gestaltar sig fullt så otillfredsställande som i motionen antydts, likväl äfven i detta fall en ändring i nu gällande lagbestämmelser vore önskvärd. Såsom vi veta har mycket klander uttalats, och senast af Herr Berg, öfver Utskottets antydan derom, att det erfordras en viss lagkunskap för att kunna taga reda på hvad våra nu gällande lagar uti ifrågavarande afseende egentligen stadga; men jag vågar till eder, mine Herrar, hemställa, huruvida Utskottet i denna sin antydan kan anses verkligen hafva haft så alldeles orätt. För min del vågar jag påstå, att för den som läser våra krigslagar det fordras juridisk bildning och en viss vana att läsa och tolka lagar, för att kunna rätt förstå att allmänna lagens bestämmelser om förbrytelser af tjänstemän äfven hafva tillämpning på de tjänstemän, som lyda under krigslagarne. Äfven i detta afseende synes mig den tyska krigslagen hafva ett stort företräde. Den iakttager

nemligen en viss konsekvens, som icke finnes hos andra krigslagar, så till vida som den tyska lagen, på samma sätt som den i ett kapitel har sammanfattat alla stadganden om underlydandes pligter mot sina förmän och påföljden för förbrytelser derutinnan, i ett annat kapitel, med lika stor klarhet och reda, stadgar påföljd för förman, som mot underlydande missbrukar sin embetsmyndighet. Detta synes mig, som sagdt, innebära ett stort företräde hos den tyska lagen och det torde måhända icke skada, om jag omtalar, hvad som till äfventyrs för en och annan af Kammarens ledamöter icke torde vara bekant, att åtskilliga af hithörande §§ icke från början funnits i det af den af regeringen för ändamålet tillsatta komité utarbetade förslag, utan tillkommo under den behandling detta förslag sedermera undergick inom den tyska riksdagen. Särskildt antogs den §, som har ordningsföljden 117 och som stadgar straff för förman som söker afhålla underlydande från anförande eller fullföljande af besvär eller undertrycker till honom inkomna besvär, särskildt denna §, säger jag, antogs på yrkande af den bekante deputeraden Lasker. Äfvenså insattes i § 122 stadgandet om straff för förman, som knuffar eller slår underlydande, på yrkande framställt inom tyska riksdagen.

Hvad härefter beträffar verkställigheten af straff, ådömdt efter krigslagarne, så vill jag gerna gifva Herr Berg rätt derutinnan, att fall kunna inträffa, då, om förbrytare mot militärlagarne höllos afsondrade från andra brottslingar, arten af de förras förbrytelser kunna vara temligen lika de senares, men om detta är en inkonsekvens, så drabbar förebräelsen härför mindre Utskottet, än det i alla Europas länder, ja man kan väl säga i hela den civiliserade världen rådande förhållandet, att militären allt hitintills städse betraktats såsom ett från de öfriga samhällsklasserna särskildt stånd med egen jurisdiktion, egna lagar o. s. v. Detta lärer man således icke kunna förekomma. För min del tror jag, att den allmänna värnpligtens införande skulle hafva till påföljd, att militärer icke längre komme att betraktas såsom ett särskildt stånd utan helt enkelt såsom en klass af medborgare, för hvilka i allmänna strafflagen kunde införas sådana bestämmelser, som, utöfver dem i strafflagen för krigsmakten befintliga, kunde finnas erforderliga.

Som sagdt, jag betygar att Utskottet med all omsorg sökt sätta sig in i frågan. Jag säger icke detta för att berömma mig sjelf och Utskottets öfrige ledamöter utan endast för att fritaga oss från skuld i händelse vi icke lyckats så som vi önskat. Jag hoppas att i sådant fall skall på oss tillämpas skaldens ord: »Äfven om krafterna fattas, bör viljan dock berömmas.» Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Danielsson: Jag begärde ordet hufvudsakligen för att få tillfälle att bemöta en talare, hvilken före mig hade begärt ordet, men som jag nu finner låtit nedflytta sig å anteckningslistan; likvisst och emedan jag nu fått ordet skall jag icke underlåta att i några delar yttra min åsigt i frågan. Detta kunde visserligen tyckas öfverflödigt, då en ledamot af Utskottet redan uppträdt till dess försvar på ett sätt som icke lemnar mycket öfrigt att tillägga. Men jag ber dock att få emot Herr Bergs anmärkning att en officer kan straffas med afsättning,

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbetning af
krigslagarne.*
(Forts.)

hvilket straff skulle vara relativt strängare än hvarje annat disciplinstraff för manskapet, erinra att afsättning är ett straff som ytterst sällan förekommer och som icke utan många omvägar och invecklade förhållanden kan komma till användande. I 2 kap. 14 § 2 mom. Strafflagen för krigsmakten heter det nemligen: »Har officer eller underofficer tre eller flera gånger blifvit efter denna lag eller Disciplinstadgan straffad och, derest bestraffningarne utgjort endast disciplinstraff, minst en gång undergått sådant straff i tredje grad, och beträdes han sedan med brott, som i denna lag med ansvar belägges, må, äfven då det straff, hvartill han gjort sig förfallen, är lindrigare, än i föregående mom. sägs, jemväl till afsättning dömas, om», heter det, »den brottsliges förhållande och krigstuktens upprätthållande och krigsmaktens anseende det kräfvat». Det är detta »om» som skall pröfvas af krigsdomstolen, och denna pröfning sitter kanske ofta nog långt inne. Det skall sålunda gå långt nog innan en officer dömes tjensten förlustig, ty om han först skall dömas tre gånger efter krigslagen och en gång i tredje graden efter disciplinstadgan och vidare anmälan om dessa bestraffningar skall genom hans befäl ske hos krigsdomstolen samt slutligen denna krigsdomstol pröfva, huruvida den brottsliges förhållande och krigstuktens upprätthållande eller krigsmaktens anseende kräfvat att han afsattes, torde en hvar lätt inse att detta straff endast ytterst sällan kommer att tillämpas. Och derföre förfäktade jag äfven inom Utskottet den åsigten, att disciplinstadgans straffbestämmelser vore vida strängare emot gemene man än emot befälet. Detta framgår alldeles uppenbart af Disciplinstadgans 8 §, enligt hvilken officerare icke i nagon grad men manskapet deremot temligen hastigt åläggas vatten och brödsstraff. En officer får arrest utan bevakning i högst 30 dagar; och detta arreststraff verkställas i hans eget rum och ankommer det på den, som bestraffningen ålagt, huruvida den arresterade må deltaga i tienstgöring eller icke. Besträffningen kan skärpas genom tillagdt förbud att emottaga besök. Detta är ju så lindrigt, att det knappast kan få namn af straff. På sin höjd kan det betraktas såsom en anmärkning i tjensten; och det kan vara litet tråkigt att en sådan anmärkning sedermera kommer att kvarstå i meritförteckningen. Men straff är det alldeles icke. Andra gradens disciplinstraff för officerare är vaktarrest i högst trettio dagar. Denna arrest försiggår i läst eller bevakadt ljust rum eller tält å ställe der trupp är förlagd eller eljest samlad. Denna bestraffning medför icke heller något synnerligt obehag. Den bestraffade får behålla sitt möblemang och i öfrigt åtnjuta samma bekvämligheter som förut. Officerarne hafva således ofantligt mycket större skydd i krigslagarne än manskapet. Ser man åter på bestraffningsgraderna för detta senare, så utgöres första graden af vaktarrest i högst tio dagar, andra graden af arrest vid vatten och bröd eller mörk arrest i högst fem dagar och tredje graden af arrest vid vatten och bröd eller mörk arrest i minst sex och högst tio dagar. Jag tror således att Utskottet haft goda skäl att tillstyrka Riksdagen att hos Kongl. Maj:t göra framställning om åstadkommande af mera likställighet inför lagen mellan befäl och trupp. Jag tror att man mycket väl kan undvara detta vatten och brödstraff, och att lämpligare bestraffningssätt skulle kunna uttänkas.

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbening af
krigslagarne.
(Forts.)*

Skulle så icke kunna ske, hafva vi ju ett godt föredöme i tyska rikets lagstiftning för krigsmakten, der man ser att detta straff tillämpas på helt annat sätt och det kan ju äfven under krig i väsentlig mån undvikas, om man tager den tyska lagen till föresyn. Vore det icke under en marsch lämpligare att stadga att den som begått någon förseelse, på hvilken efter gällande lag skulle följa vatten och bröd, finge försona sitt fel med att bära en börda under en viss tid eller stillastå utan sådan ett par timmar? Ett sådant straff skulle vara vida mindre riskabelt för hans helsa på samma gång som det kan lika väl uppfylla sin bestämmelse att bestraffa hans brott. Jag tror således att man vid en jämförelse mellan den tyska och vår egen strafflag för krigsmakten skall finna många skäl, som tala för aflåtandet till Kongl. Maj:t af en sådan skrifvelse, som nu är föreslagen. Som vi veta åberopas just Tyskland af militärer såsom en mönsterstat för militarismen, och man borde därför äfven i nu ifrågakvarande afseende kunna hafva något att lära af detta land, ehuru jag för min enskilda del anser militarismen så väl i det ena som andra hänseendet vara ett föga godt föredöme. Det är t. ex. aldeles tydligt, att 117 § i den tyska lagen icke har någon motsvarighet i vår svenska strafflag för krigsmakten. Der heter, att, om en öfverordnad missbrukar sin embetsmyndighet för enskilda ändamål, skall kan straffas med frihetsstraff i högst fem år, men i svårare fall, särskildt i återfall, kan derjemte till afsättning eller degradering dömas. Detta är något som verkligen »smäller till» som man säger. Något häremot svarande finnes som sagdt emellertid icke i den svenska lagstiftningen. Skall således Tyskland vara oss en föresyn på det ena området, borde den väl äfven vara det på det andra. Framför allt borde väl stadgandena sammanföras i en lag och icke, såsom förhållandet nu är, förekomma i tjänstgöringsreglementen och generalordres, som ju kunna blifva olika för hvarje månad och den gemene mannen aldrig läst eller ens sett. Det är aldeles orimligt att fordra, det en man i ledet skall hafva reda på en generalorder som är utfärdad, och veta hvad som deruti stadgas såsom lag. Lagstiftningen bör väl vara sådan, att man icke, för att veta hvad som är lag, skall behöfva fråga efter generalorder, utan genom en lag hafva allt sammanfördt till ett helt. Då man har kännedom om dessa förhållanden och tillika vet, att tyska riksdagen gemensamt med sin regering stiftat den strafflag för krigsmakten som der är gällande, förefaller det mig ännu mera anmärkningsvärdt, om Riksdagen skulle underlåta att i ämnet skriva till Kongl. Maj:t och uttala sin bestämda önskan i detta fall. Jag hoppas därför att denna Kammare icke skall underlåta att lemna sitt bifall till hvad Utskottet här föreslagit, och får för min del vördsamt hemställa om bifall dertill.

Herr Lindmark: Jemte det jag ber att få instämma i det slut, hvartil Herr Presidenten Berg kommit, anhåller jag att få yttra några ord i anledning af de tvenne senaste talarnes yttranden. Då jag instämmer i yrkandet om aflåtande af en skrifvelse, sådan som Herr Presidenten Berg föreslagit, sker det därför att jag anser våra krigslagar vara behäftade med en del formella brister, hvarjemte jag tror, att en del straffmaxima utan olägenhet kunde nedsättas och framför

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbetning af
krigslagarne.*
(Forts.)

allt att åtskilliga straffminima skulle kunna sättas lägre än nu är fallet. Jag får tillika förklara att det icke skulle vara mig i ringaste grad oangenämt, om man kodifierade straffbestämmelserna för befäl som misshandlar eller förörättar underlydande. Men jag kan dock icke underlåta att mot Utskottets betänkande göra den anmärkningen, att det synes, som om Utskottet velat framhålla den tyska krigslagstiftningen såsom så särdeles mild i jämförelse med vår. Den siste talaren säger, att, då den tyska strafflagen för krigsmakten är antagen af tyska riksdagen och regeringen gemensamt och tyckes vara så förträfflig, önskar han att den måtte tjena till föredöme för vår krigslagstiftning. Det förefaller mig då underligt att han på samma gång förordar Utskottets betänkande; ty den tyska krigslagen måste man väl medgifva är i jämförelse med vår barbarisk, och denna skilnad kommer att ännu bjertare framträda, om Utskottets förslag lägges till grund för krigslagarnes omarbetning. Herr Danielsson kan väl ändock icke komma ifrån den saken, att 14 dagars mörk arrest utan sängkläder samt vid vatten och bröd, äfven om några s. k. »gute tage» deribland förekomma, är ett ganska strängt straff, som icke har motstycke i vår krigslag.

Dessutom är härvid en annan sak att beakta, nemligen att der detta straff icke kan verkställas ombord på örlogsfartyg, tillstodjer den tyska krigslagen för flottan, att den skyldige hålles bunden i upprätt ställning två timmar dagligen. Om en officer i vårt land skulle företaga sig något sådant, ville jag just se de yttranden, som derom skulle förekomma både i pressen och i denna Kammare.

Utskottet säger på sidan 3, att straffarbete ovillkorligen ådömes i en mängd fall och åberopar som bevis härför bland annat 7 kap. 5 §; men härvidlag synes Utskottet gjort sig skyldigt till ett misstag. Nämnde paragraf lyder: »utbrister krigsman mot sin förman i smädligt, föraktligt eller vanvördigt yttrande eller förgriper sig emot honom med hotelse etc. — —; straffes den brottslige, om han är *officer* eller underofficer, med fängelse eller afsättning, och, om han hörer till manskapet, med fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år», — således *alternativt* med fängelse eller straffarbete.

Hvad beträffar den siste talarens yttrande om svårigheten att få en officer dömd till afsättning, i hvilket afseende han citerade 2 kap. 14 § mom. 2, så glömde han helt och hållet att dervid taga i betraktande att afsättning enligt detta moment är en följd af undergångna bestraffningar enligt disciplinstadgan. Der gälla precis samma förhållanden, som de i disciplinstadgans 17 § omförmälda i afseende på utstrykning för manskap. Således kan afsättning af officerare lika väl som af manskapet tillhörande personer ega rum jemväl för förbrytelser endast emot disciplinstadgan och utan att krigslagen lederats. Jag skulle för öfrigt kunna nämna flera ställen i strafflagen, der officer eller underofficer *ovillkorligen* dömes till afsättning; men detta torde vara helt och hållet öfverflödigt, alldenstund den flyktigaste genomläsning af strafflagen för krigsmakten bör kunna öfvertyga en hvar om detta förhållande.

Den talare, som näst före den siste talaren hade ordet, anmärkte att strafflatituderna voro allt för stora och hänvisade till stöd för sitt

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbetning af
krigslagarne.
(Forts.)*

påstående till någon paragraf, utan att närmare angifva hvilken denna paragraf var, samt förklarade, att han icke ville besvära Kammaren med att uppläsa densamma. Mig förefaller det som skulle den åsyftade lagbestämmelsen vara 10 kap. 2 §, som lyder sålunda: »Tager någon sig bestraffningsrätt, då han sådan ej eger; straffes, om han är officer eller underofficer, med mistning af embete eller tjenst på viss tid eller afsättning, och, om han innehar lägre tjenstegrad, med fängelse i högst ett år. Kom deraf ingen eller ringa skada, må dömas till disciplin-straff i minst andra grad eller till böter». Af denna paragraf synes emellertid framgå att fullt fog förefinnes för denna stora latitud; ty man kan tänka sig att en befälhafvare kan låta en karl undergå en välförtjent bestraffning, men underlåter att, jemlikt gällande reglemente, anmäla detta för högste befälhafvaren; det skulle då vara temligen skarp bestraffning om han för detta förbiseende af en formsak skulle dömas till afsättning. Deraf finner man nödvändigheten af att en stor latitud finnes, och att invändningen att denna latitud vore allt för stor är obefogad.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid med något längre anförande i denna fråga, helst jag tror den redan vara uttömd af Herr Berg, utan slutar med att i korthet bemöta den anmärkningen, att manskapet vore urständsatt att taga reda på de med afseende på deras rättigheter och skyldigheter gällande föreskrifter, med att hänvisa till i sådant afseende utfärdade reglementen. Hvad särskildt tjenstgöringen på sjön beträffar, så skall om bord å hvarje fartyg krigslagen samt utdrag ur reglementet angående manskapets skyldigheter och rättigheter finnas upphängda på ett par ställen af fartyget samt vara tillgängliga för hvar och en af besättningen, samt lämpliga delar deraf ovilkorligen tid efter annan ordentligen uppläsas. Manskapet kan sålunda icke gerna sägas behöfva sakna kännedom härom.

Då jag, som sagdt, ej vill upptaga Kammarens tid, skall jag in-skränka mig till att instämma i Herr Bergs yrkande.

Chefen för Kongl. Landtförsvars-departementet, Herr Statsrådet Rosensvärd: Det intryck om våra krigslagars omenskliga stränghet och deras inkonsequens, som jag tror de flesta erfarit vid genomläsande af motionen, hoppas jag hafva genom Utskottets bearbetning af densamma till stor del förfallit; och hvad som återstod af detta intryck tror jag äfven hafva blifvit undanröjdt genom det sakrika anförandet i denna Kammare af en ärad och väl lagfaren talare. Deraf följer dock icke, hvilket icke heller blifvit af någon talare förnekadt, att icke en revision af nu gällande krigslagar skulle vara i flera fall lämplig. Jag tror det äfven, men ber att få tillägga att, om den förutsättning, som ligger till grund för i fråga varande motion — nemligen en större utsträckning af den allmänna värnpligten — skulle blifva en verklighet, så föreställer jag mig möjligheten af att derigenom skulle uppstå åtskilliga förhållanden, hvilka icke vid stiftandet af nu gällande krigslag varit förutsedda och hvilka förhållanden vore af beskaffenhet att i och för sig påkalla en revision af dessa krigslagar.

Då jag här yttrar detta, så torde det dock, å andra sidan, icke af mig fordras, att jag skulle ingå i en detaljerad granskning vare sig af

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.*
(Forts.)

Utskottets betänkande, eller af det särskilda förslag, som här blifvit framställt; ty naturligtvis vore detta icke lämpligt. Jag vill här blott säga, att jag föreställer mig att, hur revisionen än utfaller, den nog kommer att gå i den riktning Utskottet sjelft antydt, nemligen den att krigstukten fast upprätthålles inom armén, »på det att», såsom Utskottet säger, »den måtte blifva ett skarpt och pålitligt svärd i befälhafvarens hand och icke förvandlas till ett plågoris, icke endast för fiendens land utan kanske lika mycket för eget.» Detta resultat tror jag dock kan vinnas, utan att någon öfverflödig stränghet behöfver finnas uti krigslagarne. Det har redan blifvit visadt att hos oss äro straffbestämmelserna i flera fall mildare än i andra länder. Men jag vill icke heller förneka att den tioåriga erfarenhet, som vunnits under tillämpningen af våra nu gällande krigslagar, enligt hvad jag förnumnit af i krigslagsskipningen mer förfarna personer än jag, gifver vid handen att derutinnan en modifikation kan vara behöflig och således en revision icke olämplig.

Herr Talmannen affägsnade sig nu, och Herr vice Talmannen öfvertog ledningen af förhandlingarne samt lemnade ordet till

Grefve Björnstjerna, som yttrade: Jag skall blott helt kort upptaga Kammarens tid; efter det utmärkta anförande, som Herr Berg hållit i denna fråga, torde icke mycket vara att tillägga.

Jag anser dock att det ytterligare finnes en och annan punkt, utom de af Herr Berg framhållna, i hvilka krigslagarne behöfva omarbetas. En af de viktigaste i detta afseende är enligt mitt förmenande den nu befintliga skilnaden uti bestraffning emellan officerare och underofficerare. Jag vet mycket väl att samma olikhet förefinnes inom andra länders krigslagstiftning. Men den svenska underofficerscorpsets befinner sig uti en helt annan ställning än underofficerscorpsets i något annat land. Enligt den tyska krigslagen bestraffas t. ex. endast underofficerare med port d'épée, det vill säga gradpasserare, lika med officerare, alla öfriga underofficerare deremot lika med manskapet, detta kommer sig deraf, att dessa underofficerare fortfarande äro nummerkarlar och kunna när som helst degraderas. Våra underofficerare deremot äro tjänstemän med fullmakt, de hafva äfven mycket större bildning och mera maktpåliggande tjänst än det utländska underbefälet i följd af vår armés förläggning och den beklagliga bristen på officerare, som ligger i sjelfva organisation. Underofficerarne hos oss göra vanligen hvad i andra länder anses för officerstjänst. Jag tror det derföre vara ett stort fel i våra krigslagar, att underofficerarne icke bestraffas lika med officerarne.

Jag anser äfven att ett visst förtydligande af krigslagarne skulle vara nödigt, icke derföre att jag, lika med Herr Danielsson, tror att truppen är i okunnighet om deras hufvudsakliga innehåll, men för att underlätta kännedomen derom för dem som icke tillhöra krigshären. En talare här bakom har redan upplyst Herr Danielsson om, att krigslagarne uppläsa för manskapet om skeppsbord. Vid våra garnisonstrupper sker detta en gång i månaden; alla befallningar som röra manskapet stå äfven på ordena. I soldatinstruktionen, hvilken utdelas till

hvarje man, finnas dessutom intagna soldatens så väl rättigheter som skyldigheter, hvilka han således, så att säga, har på fickan. Säkert är således att, om någon af manskapet skulle hafva anledning till klagomål emot sin förman, så nog får han reda på, hur han skall bära sig åt för att till vederbörande få sina klagomål framförda.

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

Jag erkänner, att jag icke fattar samme ärade talares påstående att det för närvarande icke finnes tillräckligt straff bestämdt för det fall, att en officer missbrukar sin myndighet. Den, som offentligen *med straff belägger* en oskyldig, dömes till straffarbete. Den, som uppsåtligt afgifver falsk rapport till underhafvandes förfång, straffas med tjänstens förlust. Sådana fall äro också så sällsynta, att jag under min långa tjänstetid icke hört någon enda karl uppgifva, att hans förman angående honom afgifvit en osann rapport. Väl har karlen klagat öfver att han blifvit förnärmad eller på annat sätt orättvist behandlad, men, såsom jag redan nämnt, aldrig har han klagat öfver att befålet ljugit på honom.

Jag skall nu med ett par ord söka bemöta Herr Torpadies försvar af förslaget. Han började med att säga, att, ehuru vatten och brödstraffet tillämpades inom alla andra länders krigshärar, vore det icke derföre skäl att det kvarstode hos oss. Jag kan dock icke följa denna den ärade talarens tankegång. Om uti alla andra länder och sådana, som gjort krig, man funnit nödigt att bibehålla denna hastigt verkande bestraffning, anser jag, i motsats mot den ärade talaren, det vara skäl att bibehålla densamma äfven inom de arméer, som icke blifvit öfvade på slagfältet. När man i en krigshär, uteslutande hvilande på allmän värnpligt, jag afser den tyska, ansett nödigt att tillämpa ett vatten och bröd-straff långt strängare än det hos oss brukliga, ser jag icke något skäl för oss att taga bort detta straff *derföre* att det förmenas vara allt för strängt. Att låta karlen undergå mörk arrest vid vatten och bröd samt på samma gång beröfva honom sängkläderna, hvilket man gör i Tyskland, är väl ett straff vida hårdare än enkel arrest vid vatten och bröd såsom här brukas. Visserligen släppes i förra fallet karlen hvar 4:de dag ut i ljuset och får vanlig kost, men endast med den glada tanken att följande dag åter få krypa in i mörkret och svälta.

Vidare kan enligt tyska krigslagen åläggas 14 dagars arrest vid vatten och bröd redan såsom andra gradens bestraffning i disciplinmål. I svenska krigslagen åläggas i andra graden arrest vid vatten och bröd icke på längre tid än fem dygn. Först i tredje graden utsträcker arrest vid vatten och bröd eller mörk arrest till 10 dygn, motsvarande den strängare tyska, der vatten och bröd samt mörk arrest samtidigt användas. Således synes, att svenska krigslagen härutinnan är mycket lindrigare än den tyska. Men, säger man, enligt den tyska lagen behöfver man i fält icke använda dessa straff, man kan i stället t. ex. låta den straffskyldige under vissa timmar bära flera gevär eller andra tyngder. Ja det är visserligen sant, att så kan ske, men detta är helt enkelt tortyr af ganska svår art. Efter undergående häraf faller karlen vanligtvis ner halfdöd. Man kan äfven binda honom vid ett träd eller annat föremål för att få honom att stå upprätt m. fl. dylika

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående omar-
betning af
krigslagarne.
(Forts.)*

straffmedel, men för min del tror jag icke att vi böra efterhärma detta; vi böra akta oss för att åter införa tortyr.

Herr Torpadie sade vidare, att det skulle blifva en stor mildring, om man införde det preussiska straffsystemet och sålunda utsträckte den svåraste arresten till 12 dagar, men med afbrott hvar fjärde dag. Jag kan icke fatta, huru detta kan anses mildare än hvad förhållandet nu är; straffet blir ju längre.

Vidare har man sagt, att det preussiska fästningsstraffet är så mycket mildare än det svenska straffarbetet. Herr Berg har dock redan upplyst, att så icke är förhållandet, enär skillnaden mellan de tyska straffarterna »Gefängniss» och tukthusstraff, ehuru i lag stadgad, icke kan i verkligheten tillämpas. Detsamma finner man ock i Generaldirektören Almquists af Utskottet sjelf omförmälda redogörelse.

Jag instämmer deremot fullkomligt i Utskottets förslag, att de, som sakfällas för rent militära förbrytelser, icke vid straffens verkställande sammanblandas med andra brottslingar; jag kan icke tänka mig annan orsak, hvarföre icke detta redan blifvit genomfördt, än att det kostar för mycket penningar.

Man har här framhållit såsom ett så stort fel, att en officers eller underofficers tjänsterapport (der frågan icke handlar om oförrätt emot officerens eller underofficers person) tillägges vitsord. Jag kan dervid icke föreställa mig annat än, att en officer, i fall sådana som dessa, då han ingen fördel eller skada kan hafva af saken, bör blifva trodd på sitt ord. Hvar och en som känner till förhållandena vet, att så snart vittnen finnas att tillgå, dessa åberopas, men fall gifvas då vittnen icke finnas; skulle icke då en officer blifva trodd på sitt ord? Om en officer ser en karl begå ett brott, skulle han då icke anmäla karlen till bestraffning, så vida han icke kan samtidigt åberopa vittnen. Detta vore ju alldeles orimligt.

Herr Danielssons anmärkning angående ådömande af afsättning för officerare är redan besvarad, och dermed visadt, att Herr Danielsson härutinnan misstagit sig. I disciplinmål kan visserligen en officer icke ådömas afsättning, förrän han tre gånger undergått bestraffning, hvaraf minst en gång i högsta grad, men i strafflagen för krigsmakten finnas en hel mängd lagrum, enligt hvilka officerare medelbart ådömas afsättning. Så t. ex. om en officer afger osann rapport, hvarom jag nyss nämnde. Det synes mig, att, när man citerar en lagbestämmelse, man åtminstone bör genomläsa densamma.

Herr Danielsson förmenade vidare att arreststraffet för officerare icke skulle vara något verkligt straff. Jag får dock erinra honom derom, att, sedan en officer 3 gånger undergått sådana straff, kan han ådömas afsättning, d. v. s. hela hans framtid blir förstörd och all den tid, han för sin utbildning användt, förlorad. Dessutom kan jag försäkra, att redan deri ligger ett icke ringa straff, att nödgas gå till en underhållande (expeditionshållande) underofficerare och anmäla att man blifvit ådömd arrest; endast den saken är ett ganska svårt straff, hvarför man ganska mycket drager sig. Jag vill icke göra mig bättre, än jag är; jag har sjelf varit ute derför och vet hvad det vill säga. Dessa båda saker, att anmäla förhållandet för den underordnade och att efter 3 gånger förnyad arrest kunna blifva af med tjänsten, är strängt straff nog.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, jag förenar mig i hvad Herr Berg föreslagit och tror, att det vore väl betänkt om Kam-maren äfven så gjorde och icke uteslutande höll på hvad Utskottet föreslagit. Vill man att saken skall hafva framgång, bör man icke skrifva så som Utskottet föreslagit, ty derigenom faller saken. Aflåter man deremot en skrivelse i öfverensstämmelse med Herr Bergs förslag, har man all utsigt att den skall vinna Medkammarens bifall. Man skall då vinna allt hvad man kan önska; lindring i de militära straffen, så vida detta med bibehållande af krigstukten kan ske; militära brottslingars skiljande från andra, slutligen att hvar och en far sina rättigheter och skyldigheter tydligt bestämda. Det är detta vi alla önska, längre bör man icke gå; den, som går längre, riskerar att få ingenting. — Jag lägger detta på Herrarnes hjerta, och vågar hoppas, att Herrarne stanna vid Herr Bergs förslag.

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbetning af
krigslagarne.
(Forts.)*

Herr Torpadie: Jag får bedja Herrarne om ursäkt, att jag ytterligare säger några ord med anledning af den siste talarens yttrande, som jag icke kan låta stå obesvaradt i protokollet. Han sade först, att han icke kunnat fatta mitt yttrande, att, ehuru det icke finnes något land, der vatten och bröd-straffet är borttaget ur krigslagarne, detta dock icke var något skäl för oss att bibehålla detsamma, och att jag föreslår borttagandet af detta straff i Sverige. Jag ber då blott att få erinra honom derom, att vårt land i allmänhet med afseende på sin utveckling och rättskipning har en säregen och nationel ställning, och att det torde vara få länder i Europa, der till exempel lagstiftningen varit så litet berörd af den romerska rätten som vårt land. Jag tror, att vi böra tillegna oss allt, som passar för vårt land, men vi böra derjemte så hålla på vårt nationella, att vi icke efter-apa allt.

Jag tog mig friheten att erinra att, så vidt jag vet, finnes icke vatten och bröd-straffet i franska krigslagen.

Detta hade dock icke varit nödigt att repetera, om icke Grefve Björnstjerna tyckts missförstått mig, när jag talade om det sätt hvarpå vatten och bröd-straffet verkställes inom Tyskland. Det är icke så, att det är ett afbrott hvar fjerde dag; så var det visserligen efter 1845 års tyska krigslag, men enligt nu gällande lag bortfaller straffskärningen hvar 4, 8 och 12 dag och sedermera hvar tredje dag, så att arrestanten sitter på vatten och bröd två dagar men den tredje får vanlig kost. Jag tror, att man kan säga, att detta sätt att verkställa straffet är lindrigare.

Slutligen, eftersom Herr Grefven nämnde något om det sätt, hvarpå man går till väga i fält, der mörk arrest icke kan användas, så, ehuru jag icke kan hafva någon erfarenhet om, huru straffet verkställes, kan jag åtminstone icke tro, att straffet tillämpas så barbariskt som Grefve Björnstjerna nämnde. Det heter uttryckligen i tyska krigslagen om fastbindandet: »arrestantens fastbindande sker på ett för hans helsa icke menligt sätt, i upprätt ställning, med ryggen vänd mot en vägg eller ett träd etc., sålunda att han hvarken kan sätta eller lägga sig ned».

Bärandet af gevär eller sadlar består deruti, »att arrestanten, under

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbetning af
krigslagarne.*
(Forts.)

stillaständet eller under det han går omkring, nödgas bära en börda icke öfverstigande femton kilogram på ena skuldran eller olika fördelad på båda» o. s. v., och uppgiften att detta får ske under flera timmar är icke exakt, ty det får icke ega rum under mer än två timmar hvarje gång. Om femton kilogram icke motsvarar en större börda än 35 eller 36 skålpund, torde detta straff icke vara så farligt. Jag har blott velat rätta detta misstag, ty Utskottet har icke yttrat sig för införande i vårt land af detta sätt att undvika vatten och brödsstraffet, ehuru jag för min del icke anser det olämpligt.

Herr Nils Pettersson: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, ty jag har endast några få ord att tillägga till hvad som förut under denna diskussion yttrats. Jag ämnar icke ingå på frågan om bestraffningssättet, men jag har fäst mig vid en paragraf i strafflagen för krigsmakten, som synes mig framför andra tariffva rättelse. Jag menar härmed 7 § i 7 kap. af samma lag. Der heter det nemligen: »hvar som emot sin förman förer klagan öfver förnärmelse i tjensten, utan att gitta ådagalägga anledning till samma klagan, eller vid klagans utförande brister i aktning och anständighet, dömes till fängelse i högst sex månader eller disciplinstraff». Jag tror verkligen att i denna punkt åtminstone tariffvas bestämd rättelse. Det är visserligen fullt riktigt och på sin plats, att en militär har mod i kroppen, men de Herrar ledamöter af Kammaren, som äro militärer, få ursäktas att jag säger, att hos våra officerare detta mod ofta öfvergår till högmot och ringaktning mot underlydande. Den mänskliga svagheten sticker ofta fram hvar som helst, och aktning mot andra är ett mycket elastiskt begrepp. En militär anser sig ofta kunna opåtaladt förnärma sina underlydande och tål icke vid att den underordnade dervid gifver till känna någon tillstymmelse af särad själfkänsla, enär detta ofta från befälets sida tolkas såsom bristande aktning. Jag kan i detta afseende anföra ett färskt exempel från ett af våra beväringläger. Sistlidne sommar klagade nemligen en beväringssyngling hos befälet derföre att han af en underofficer blifvit förolämpad. Han kunde icke bevisa sin anklagelse, och oaktadt all anledning förefans för det antagandet, att han blifvit förolämpad med bade oqvädinsord och slag, gick dock underofficeren fri, men beväringssynglingen, som vågat, utan att kunna lemna fullständiga bevis, anklaga sin förman, fick straffarrest. Det ligger i sakens natur, att det för en underordnad måste vara ganska svårt att bevisa ett sådant förhållande, ty han är tillsammans i allmänhet endast med sina likar, som lyda under samma krigslag och således vanligen icke våga tala om saken, sådan han är. Jag vet icke, om dessa höras på ed eller blott tillfrågas om saken, men ett faktum är, att den förolämpade har svårt att åstadkomma bevisning, och då står han der. Man finner deraf, att en granskning af krigslagarne är behöflig. Jag vill icke påstå, att straff för vanvördnad icke bör finnas, men medgifvas måste, att nuvarande stadgandet i detta hänseende lemna rum för kitslighet å förmännens sida. Jag tror, att just denna sak är så vigtig, att, då jag förutsätter, att en omarbetning af krigslagarne kommer att ske, den icke dervid får förglömmas; i synnerhet om en utsträckt värnpligt kom-

mer att införas. Jag tror icke, att en förändring härutinnan, i den nu antydda riktningen, skulle skada krigstukten; den skulle tvärtom befrämjas, om kitsligheten icke finge sticka fram så mycket som den nu gör.

Jag förordar emellertid Utskottets förslag och har endast velat påpeka detta till den kraft och verkan det kan hafva.

*Om underdånig
skrifvelse an-
gående om-
arbetning af
krigslagarne.
(Forts.)*

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som blifvit gjorda, gaf Herr vice Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag å samma hemställan och antagande i stället af det förslag, Herr Berg framställt; och förklarade Herr vice Talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes samt företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som med afslag å Femte Tillfälliga Utskottets hemställan i utlåtandet N:o 1 bifaller Herr Bergs yrkande,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla det Kongl. Maj:t täcktes låta underkasta nu gällande krigslagstiftning en revision i syfte,

att för rent militära förbrytelser, (företrädesvis sådana som under fredstid begås) straffen, der det utan våda för krigstuktens upprätthållande kan ske, må, genom nedsättning af de för en del dylika förbrytelser nu stadgade höga straffmaxima eller på annat lämpligt sätt mildras, och straffverkställigheten så anordnas att de sakfälda så vidt möjligt är ej sammanblandas med för vanfrejdade brott dömda förbrytare; samt att underordnade vid krigsmakten, genom uttryckliga stadganden i krigslagen, tillförsäkras lagligt skydd mot våld och förolämpningar af förmän,

röstas Ja;

Den det ej vill,

röstas Nej:

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

Voteringen visade 84 ja mot 87 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits; och skulle, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 5.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 25), angående underdånig skrifvelse om slöjdundervisningens införande vid de offentliga elementarläroverken.

*Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.*

Herr *A. W. Westerdal* hade i sin motion N:o 152 framlagt ett så lydande förslag:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Han täcktes taga frågan om slöjdundervisningens införande vid de

Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.
(Forts.)

offentliga elementarläroverken under nådig ompröfning samt till Riksdagen framställa de förslag, som af en sådan pröfning kunde föränledas».

Beträffande denna motion, hade Utskottet i förevarande utlåtande hemställt:

att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Efter uppläsning af nämnda hemställan yttrade

Herr Westerdal: Oaktadt min motion icke vunnit Utskottets underskrift, anser jag den likväl vara af den vikt, att jag tillåtit mig begära ordet för att ställa densamma under Kammarens ompröfning. Innan jag dock går att till bemötande upptaga Utskottets argumentering, ber jag att få förutskicka några anmärkningar.

Tager man i betraktande vårt lands läge och naturförhållanden samt befolkningens anlag, så häntyder allt detta derpå, att vi böra och kunna vara lika väl ett industriidkande folk som ett jordbruks- och bergsbruksidkande. Är detta en sanning, så måste man ock medgifva att staten hittills åtgjort ganska litet för folkets utbildning i förstnämnda afseende. Väl har man erkänt vigten och behöfvat af slöjdundervisning i våra folkskolor, likasom ock i skolorna för den qvinliga ungdomen undervisning i handarbete merändels förekomma; men eleverne vid statens elementarläroverk har man icke lemnat tillfälle att komma i åtnjutande af det kroppsliga arbetets välsignelse, hvars goda inflytande ej torde kunna bestridas. Rörande detta ämne tillåter jag mig uppläsa några rader ur en afhandling »om grunderna för uppfostran samt om sättet att förnuftslenligt ordna den offentliga undervisningen», af S. A. Hedlund. Författaren säger deri:

»För det praktiska lifvet eger innehafvandet af färdighet uti någon slöjd alltid ett stort värde, för så väl mannen som qvinnan. Äfven den, som ej behöfver för sitt uppehälle utöfva en sådan färdighet, finner af densamma både gagn och tillfredsställelse. För mera än en har en sådan i ungdomen förvärfvad färdighet äfven blifvit en räddning undan nöd och bekymmer och en grund för oberoende.

Men på samma gång är den härtill erforderliga öfningen särdeles egnad att väcka och utbilda flera både intellektuella och moraliska förmögenheter äfvensom ock det estetiska sinnet. Hvarje slöjd tager iakttagelsen starkt i anspråk; äfven beräkning påkallas der och fyndighet att besegra svårigheter. Verksamhetsbegäret och det praktiska sinnet får härutinnan sin bästa näring; sträfvet att åstadkomma ett godt och vackert arbete samt det välbehag som åtföljer ett lyckligt fullbordadt sådant, verka välgörande på ordningssinnet och smaken på samma gång den ökar färdigheten. Det kroppsliga arbete, som åtföljer de flesta slöjder, härdar muskelkraften och lifvar blodomloppet. Betrakta pilten när han kommer från svarfstolen och från lexan: i ena fallet blomma röda rosor på kinderna och ögat brinner af glädjens eld; i det andra är det ej alltid så.

Vi räkna alltså öfning i någon slöjd, vare sig handverk eller trädgårdsskötsel, såsom tillhörande grunderna för uppfostran och undervisning, med hänsyn ej blott till den utbildade färdighetens vikt för det praktiska lifvet, utan till sjelfva öfningens välgörande inflytande

på själsförmögenheternas harmoniska utbildning samt på kroppens helsa och kraft».

Öfvergår jag nu till granskning af de skäl, på hvilka Utskottet stödt sitt afslag i min motion, så, ehuru erkännande det goda syfte med mitt förslag, anser sig dock Utskottet icke kunna tillstyrka det-samma, dervid såsom det första och hufvudsakliga skälet anförande, att »då läroämnena och öfningarna vid dessa undervisningsanstalter (elementarläroverken) redan nu äro så många och af så olika slag att den klagan, som från flera håll försports deröfver, att ungdomen öfver-anstränges samt att för liten tid lemnas den öfrig åt nödig hvila samt åt det för utvecklingen och stärkandet af både kropp- och själskrafterna så nyttiga fria arbetet på egen hand, icke torde vara alldeles oberättigad, så synes det i sanning icke vara lämpligt att ytterligare öka de obligatoriska läroämnenas mängd utan att någon motsvarande minskning i antalet af de förutvarande på samma gång eger rum».

För att i någon mån förebygga denna öfveransträngning i skolorna, är det som jag i motiveringen till mitt förslag yttrar: »att det kroppsliga arbetet icke lär få sin vederbörliga plats och sin erforderliga tid, om icke läroverkens hela arbetsplan uppgöres med förenadt afseende på både den kroppsliga och andliga utbildningen». Erkännes blott behovet deraf, att eleverne vid statens läroverk bibringas undervisning i slöjd, så lærer nog Kongl. Maj:t tillse, att tid för denna undervisning vinnes, antingen genom att förkorta kurserna i vissa ämnen, hvilka icke torde behöfva studeras så fullständigt, som nu sker, eller ock genom att inskränka den nu bestämda ferietiden, som, enligt hvad jag tror mig veta, i Sverige är längre än vid öfriga europeiska läroverk.

Vidare anser Utskottet att ordnandet af slöjdundervisningen i vårt land helst torde böra öfverlemnas åt kommunerna eller åt enskilda. Detta må vara godt och väl, men ett faktum är, att, om än slöjd-undervisningsanstalter på så sätt tillkomna funnes, lärjungarne vid våra elementarläroverk likväl icke kunna begagna sig deraf i saknad af nödig tid dertill. Jag undrar hur förhållandet i detta afseende är t. ex. här i Stockholm, som eger en så utmärkt väl ordnad slöjdskola, om den del af här befintliga elementarläroverksungdomen, som har lust och anlag för slöjdarbete, verkligen får tid och tillfälle att egna sig deråt. Jag tror det icke.

Väl inseende det öde min motion har att vänta, inskränker jag mig att, med återopande af de skäl min motion i öfrigt innehåller, hos Herr Talmannen anhålla om afslag å Utskottets hemställan och proposition på bifall till mitt skrifvelseförslag.

Häruti instämde Herr *Lind*.

Herr Dahl: Jag hade verkligen icke trott att motionären skulle synnerligen starkt hålla på sitt förslag, men då jag nu finner att jag misstagit mig, så anser jag för min pligt, såsom skolman att icke lemna utan bemötande de satser, som i hans förslag förekomma. Detta förslag är i mer än ett afseende märkligt, ty på samma gång det innehåller åtskilligt, som måste erkännas vara beaktansvärdt och ur allmän pedagogisk synpunkt riktigt, framställer det också andra satser lika

Om slöjdundervisning vid elementarläroverken.
(Forts.)

*Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.
(Forts.)*

ohållbara inför den sakkunnige granskningen som omöjliga att praktiskt genomföra. Förslaget synes mig icke ens göra klart i huru stor omfattning motionären sjelf fattat begreppet slöjdundervisning. Som bekant hafva vi både egentlig handslöjd i inskränkta mening, vidare handtverks- eller verkstadsslöjd och slutligen storslöjd eller fabriksindustri. Jag tager för gifvet att motionären afsett endast förstnämnda slag eller handslöjd i inskränkta mening, men har dock i sådant afseende blifvit tveksam, då jag i förslaget bland motiven funnit anfördt, att man genom slöjdundervisnings införande i elementarläroverken skulle bibringa »de så kallade högre klasserna aktning för det grofva, mekaniska arbetet.» Jag kan icke hjälpa att ju mera jag söker sätta mig in i motionärens tankegång och jag har för sådant ändamål nu senast med uppmärksamhet afhört hans muntliga anförande, desto mera öfvertygas jag om att han sjelf icke fullt klart gjort sig reda för sitt syfte, hvarföre också det förslag till planens genomförande, han framställt, visar sig vara omöjligt att praktiskt utföra. Bland åtskilligt verkligen erkännansvärdt, som motionären andragit, men som icke kan kallas nytt, har han inblandat åtskilligt nytt, som dess värre ej kan sägas vara tänkvärdt. Det är en af gammalt erkänd sanning att omvexling i arbete är nyttigt och att allt ärligt arbete förtjenar aktning. Det är också sanning att valet af lefnadsyrke, så framt det skall blifva lyckosamt, måste grundas på medfödda anlag och att det således är af vigt att dessa anlag må i behörig tid utvecklas och krafterna prövas redan i ungdomen. Nu förmenar motionären att allt detta jemte åtskilligt annat godt kunde vinnas genom slöjdundervisningens införande vid elementarläroverken såsom obligatoriskt läroämne. Men jag kan icke föreställa mig att motionären härvid tänkt sig att ungdomen vid läroverken skulle derstädes handledas i något annat än verklig handslöjd. Vi få således icke taga med i räkningen sådana yrken som smedens, kopparslagarens, sadelmakarens, bagarens o. s. v., hvilka hvar för sig skulle kräfva sådant stort utrymme och sådana anordningar i öfrigt att förslagets genomförande blefve en omöjlighet till följe af de stora kostnaderna. Om nu så är förhållandet, huru går det då med det vackra talet om inlärandet af aktning för det grofva kroppsarbetet, hvilket syfte äfven i dag af motionären framhållits såsom önskvärdt för samhällets högre klasser och som han anser endast kunna vinnas derigenom att man i tidigare år sjelf får lägga hand vid sådant arbete. Tror då motionären att någon kan visa missaktning för jordbrukarens, bergsmannens eller sjömannens yrke derför att han icke sjelf i ungdomen deltagit i dylikt arbete? Om man nu vill vara så orimlig att fordra, det staten skall sätta ungdomen inom alla samhällsklasser i tillfälle att på det allmännas bekostnad pröfva och utveckla alla sina krafter och anlag, så kommer man sannerligen in på ett område, der lockelsen att bekämpa skälen med skämtets vapen blir nästan oemotståndlig, men då jag anser, att motionären menat allvarligt med sitt förslag, vill jag derifrån afstå. Det får väl betraktas, lindrigast sagdt, såsom förhastadt, då man proklamerar den grundsatsen, att undervisningen i handslöjd skulle med afseende å nyttan och nödvändigheten ställas vid sida af den undervisning, som läroverken bibringa i bokliga konster. Om man också låter ynglingen gå både till svarfstolen och

*Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.
(Forts.)*

hyfvelbänken, behöfver man icke vara verklig pedagog eller gymnast för att medgifva att den utveckling, som genom denna kroppsrörelse vinnes, icke på långt när är den jemna och harmoniska utveckling, som erhålles genom de gymnastiska öfningarne såsom de nu äro anbefalda och utföras vid våra läroverk. När så motionären i slutet af sin motion påstår, att ett bifall till hans förslag skulle äfven medföra den stora fördelen, att alla samhällsklassers ungdom skulle få en i hufvudsak lika uppfostran, så nödgas jag draga i tvifvelsmål huruvida den ärade motionären klart fattat begreppet af ordet uppfostran och gjort sig reda för hvad dervid egentligen är hufvudsaken. Om man är genomträngd af den öfvertygelsen att det vore för statsändamålet nyttigt, att alla samhällsklassers ungdom finge komma i åtnjutande af en likartad uppfostran — märk väl uppfostran, icke blott undervisning — så återstår, om man skall gå konsekvent till väga, ingen annan utväg än att låta staten taga hela uppfostringsverket om hand, så att alla gossar från 6—7 års ålder insättas i stora gemensamma uppfostringsanstalter, der de kunna komma i åtnjutande af samma beklädnad, samma föda och samma undervisning, med ett ord, en likartad omvårdnad. Det är den enda radikala utvägen till att utjemna den klyfta, som motionären sagt sig finna mellan de skilda samhällslagren, men hvilken klyfta han genom sitt förslag trott sig kunna fylla. Det gick verkligen till så i det gamla Sparta för öfver 2,000 år sedan. Men jag har icke trott, att jag skulle komma i tillfälle att i en motion i denna kammare få helsa en deciderad gengångare från den gråa forntiden. Mellan ytterligheterna ligger det som är klokt och rätt. Det är lika farligt att tillämpa det hårda tvångets grundsats å ena som den regellösa frihetens å den andra sidan. I båda fallen löper den individuella egenomligheten fara att gå förlorad och derigenom också förfela sin bestämelse.

I slutet af sin motion anmärker motionären äfven något om skolfrier. Jag skall icke förlänga mitt anförande genom att utförligare korrigeras hans uppfattning i afseende å feriernas betydelse. Klart är, att de utgöra en hvilotid för lärare och lärjungar, men derjemte hafva de för dessa senare en mycket djupare betydelse, som synes hafva undfallit motionären. Vi veta att i vårt glest befolkade och vidsträckta land många lärjungar hafva en lång väg till läroverket. De tvingas att bo och vistas i läroverksstaden, långt skilda från hem. Det måste därför betraktas såsom viktigt, att de någon del af året få vistas bland de sina och komma i åtnjutande af hemmets välsignelsebringande uppfostran, hvarmed ingenting kan jämföras och som af ingenting kan ersättas.

Jag kan således icke annat än hålla Utskottet räkning för dess betänkande. Men innan jag slutar, ber jag den ärade motionären vara fullt förvissad om att jag är lika varm vän af slöjdundervisningen som han, men jag tror, att i afseende å den föreslagna förändringen måste man med varsamhet söka nå målet i samma mån som man sett det högt. Jag anser, att slöjdundervisningen har en mycket stor framtida betydelse, och jag vill nå detta mål på en klok väg, långsamt och säkert, men jag vill icke nå målet brådstörtande, ty hvarje brådstörtning är äfven en omstörtning. Jag är af den öfvertygelse, att ingen erfaren

*Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.*
(Forts.)

elementarläroverkslärare kan vara med om ett förslag sådant som detta. Utskottets betänkande är klokt och jag förordar att, med bifall till det samma, motionen måtte afslås.

Herr Strömberg: Jag skall till att börja med erkänna mina sympatier för den ärade motionärens förslag i och för sig. Ty det är af icke ringa vigt att ungdomen — den må nu utgå från palatset eller kojan — få lära sig i tid att akta på hvad vår praktiska tid kräver och lära sig inse såväl kroppsarbetets möda som också derföre dess värde och ära. Men, såsom ock af den siste ärade talaren anmärktes, att söka göra slöjdundervisningen till ett obligatoriskt ämne vid våra elementarläroverk, det synes mig vara vågadt, det vore ju, såsom vi alla inse, att i betydlig grad öka mängden af de ämnen, som nu tyvärr så mycket tynga på det uppvoxande släktet. Såsom i motionen påpekas, kan detta syftemål ock vinnas allenast genom en inskränkning i de nu varande läroämnenas antal. Det vore äfven önskligt att detta kunde ske, men hvilket skulle då det ämne vara som borde maka åt sig? Visserligen icke de lefvande språken, af hvilka nu lemnas undervisning i icke mindre än sex. Icke heller matematik, naturlära, historia eller geografi. Det skulle sålunda vara de klassiska språken. Hvad dem beträffar, så torde det väl vara säkert, att hvar och en inser att, derest dessa ämnen skola bibehållas vid läroverken, någon vidare inskränkning i den åt dem anslagna tiden icke bör komma i fråga; de hafva redan fått gifva med sig så mycket som möjligt. Återstår således knappast något annat än kristendom, men det lärer väl icke vara meningen att från våra läroverk utrangera detta ämne, som utgör grundvalen för all sann bildning. Hvad beträffar öfningsämnen, så kan jag icke antaga det vara motionärens mening att göra inskränkning i dem, då dessa ju i sin mån befrämja hans syfte. Det återstår således att med bibehållande af de nuvarande läroämnen, plus slöjdundervisningen, söka uppgöra ett schema. Jag föreställer mig då en arbetsdag i till exempel sjette klassens nedra afdelning vid något af våra elementarläroverk och skall söka visa huru detta schema gestaltar sig för en yngling i denna afdelning, då han tillhör den klassiska linien.

Han börjar sin dag — jag talar om landsortsläroverken — klockan 6 eller tidigare, om han behöfver öfverse sin pensa för dagen. Klockan half 7 måste han vara i skolan för att deltaga i bön och bibelläsning. Mellan 7 och 10 undervisas till exempel i matematik, franska och tyska språken och historia. Klockan 10 till half 11 har han frukostlof. Klockan half 11 till half 12 gymnastik. Från half 12 till 12 skulle vara en rastestund, men den användes ofta för att ännu en gång genomse hvad som under middagstimmarne skall förekomma. Klockan 12 till 3 fortsättes undervisningen i till exempel latin, kristendom och naturlära. Klockan 3 till 4 middags- och raststund, högst behöflig för ynglingen för att återhemta krafter, att ordna sin enskilda ekonomi, skrifva bref till hemmet och så vidare. Klockan 4 till 5 undervisning i teckning; 5 till 6 sångöfning.

Efter ett sådant dagsarbete skulle det alltså vara som slöjdundervisningen skulle vidtaga; och som ynglingen skulle med uttömda krafter hänvisas till hyfvelbänken eller svarfstolen, der han väl finge

sysselsätta sig åtminstone en timma! Behöfver han vidare omkring tre timmar att bereda sig till morgondagens undervisning, så gör detta, med afräkning af rasterna sammanlagdt 14 timmars kropps- som själs- ansträngande arbete.

*Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Så välmenande som motionärens framställning otvifvelaktigt är, anser jag den sålunda under nu varande förhållanden utförbar.

Mine herrar! I allmänhet skulle jag vilja tillägga att, hvad våra läroverk nu framför allt annat behöfva, det är att få vara i fred för hvilka förändringar och hvilka välmenande förslag som helst. Ty det kan ej vara lämpligt att riksdag efter riksdag taga initiativ till förändringar i sjelfva läseplanen. Man kan ju aldrig på detta sätt komma i tillfälle att tillförlitligt bedöma hvad den nu varande läseordningen kan åstadkomma, hvilka olägenheter som böra afhjelpas och hvilka fördelar som kunna vinnas.

Då jag emellertid yttrat, att jag hyser varma sympatier för saken, vill jag erinra den ärade motionären derom att tillfälle ju förefinnes för de föräldrar och målsmän, som önska bibringa sina söner undervisning i slöjd, att under den lyckligtvis ganska långa ferietiden förskaffa dem sådan.

Saken är redan så utförligt utredd af den föregående talaren, att jag nu icke längre vill upptaga Kammarens tid, utan jag slutar med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Uhr: Ehuru jag äfvenledes skulle önska framgång åt motionen, inser jag dock att det icke nu lärers vara värdt att yrka bifall till densamma, sedan den inom Utskottet blifvit afstyrkt. Jag vill nu derföre icke upptaga Kammarens tid med att försöka tala för densamma utan har endast begärt ordet för att få till protokollet antecknadt att jag för min del önskar framgång åt motionärens förslag.

Herr Lundegård: Oaktadt jag är en varm vän af slöjdundervisning såsom läroämne vid våra folkskolor och ehuru jag till fullo erkänner nyttan af denna undervisningsgren vid dessa läroanstalter, kan jag dock icke anse, att det är lämpligt att denna nya art af undervisning införes vid elementarläroverken, emedan jag håller före att ynglingarne vid dessa läroverk redan äro fullt sysselsatta med de derstädes redan föreskrifna läro- och undervisningsämnen. Härmed vill jag dock ingalunda hafva uttalat den åsigten, att jag icke skulle anse det både lämpligt och nyttigt om ungdomen vid elementarläroverken kunde bibringas någon öfning i handaslöjder; tvärtom är jag derom öfvertygad att det för många af de ynglingar, som studera vid elementarläroverken och som ämna sig in på den lärda eller tjenstemannabanan, skulle vara fördelaktigt om de redan i ungdomen kunde få någon vana vid handarbete, emedan jag är fullt öfvertygad om, att många af dem i framtiden skulle erfara både nytta och nöje af denna sysselsättning. Såsom vi alla veta, finnas vid våra elementarläroverk ferier under 12, eller ända till 14 veckor om året, och om den vid dessa läroverk studerande ungdomen under denna tid kunde öfvas i slöjdskicklighet skulle jag med glädje biträda ett förslag i sådant syfte. Detta förutsätter dock, att slöjds- skolor skulle finnas i alla de städer, der det finnes elementarläroverk,

Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.
(Forts.)

för att man skulle kunna dit hänvisa denna ungdom för att under ferierna inhemta undervisning i handaslöjd. Frågan skulle då blifva, hvilken som skulle bekosta inrättandet af dessa slöjdundervisningsanstalter, staten eller städerna sjelfva.

För min del kan jag icke inse att detta kan vara statens skyldighet, utan att det bör tillkomma städerna sjelfva att draga försorg derom och, om i något samhälle intresse för denna undervisningsgren visar sig och och några föräldrar och målsmän komma till insigt om den nytta slöjdundervisning skulle kunna bereda deras söner och myndlingar, bör det i första hand tillkomma dessa föräldrar och målsmän, men alldeles icke staten, att, då de sjelfva hafva råd dertill, bekosta en dylik undervisning för sina barn. Dessutom tror jag att, om staten skulle anlägga slöjdsolor, skulle undervisningen blifva mycket dyrare och kostnaderna för anskaffandet af undervisningsmateriel och lärare vida större, än om enskilda, vare sig kommuner eller personer, droge försorg derom.

Då jag först genomläste Utskottets motivering fann jag den vara af den beskaffenhet att jag i allo kunde instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit och, då jag icke under nu pågående öfverläggning fått anledning att ändra åsigt, yrkar jag fortfarande bifall till Utskottets hemställan.

Herr Westerdal: Jag hade visst icke ämnat att för andra gången begära ordet i denna fråga, så vida icke den ärade representanten för Sölvesborg tillåtit sig att klandra, det jag uppträdt till försvar för min motion, och derjemte ställt ett par frågor till mitt besvarande, nemligen dels i hvilken utsträckning jag anser att handarbetet skall ingå i undervisningen vid elementarläroverken och dels om jag anser att alla samhällsklassers barn böra taga lika del i denna slöjdundervisning.

Hvad första frågan beträffar, får jag nämna, att jag icke haft till syfte att utesluta något slags handarbete såsom föremål för undervisning, enär i städerna, der elementarläroverken äro förlagda, ungdomen lätt skulle kunna erhålla handledning i alla slag af slöjd, endast man beredde densamma tillräcklig tid dertill. Hvad åter den senare frågan angår, hade jag föreställt mig, att elementarundervisningen skulle kunna ordnas så, att, så länge undervisningen är gemensam på begge linierna, dessa klassers ungdom, hvars ålder ungefär sammanfaller med folkskolebarnens, skulle i slöjd erhålla en, så vidt möjligt vore, likartad ledning, hvarigenom alla samhällsklassers barn lika tillgodoseddes. Hufvudsakligen har jag med min motion åsyftat, jag upprepar det, att tid skulle beredas dem af läroverkens elever, som hafva naturliga anlag för någon handaslöjd, att deri vinna sådan utveckling att, om deraf skulle göras behof, de på den vägen skulle kunna sättas i tillfälle att bidra till sin utkomst.

Då jag nu en gång erhållit ordet, må det tillåtas mig att uppläsa några rader ur ett bref, som jag för icke länge sedan erhöll från en 72 års gammal man, deri han säger: »Om slöjdundervisningen vid de offentliga elementarläroverken hade funnits till under min skolålder, hade jag — jag tror det förvisst — icke blifvit en sådan kastboll på

tidens haf som jag varit, utan är öfvertygad, att jag blifvit en aktad man på det industriela området». Denna hans åsigt förringar åtminstone icke värdet af min motion. Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid utan slutar med att förnya mitt yrkande om bifall till mitt skrifvelseförslag.

Om slöjdundervisning vid elementarläroverken.
(Forts.)

Herr Lyth: Jag anser det vara skäl att någon af Utskottets ledamöter besvarar ett par af de utaf reservanten framställda anmärkningarne.

Han har såväl i sitt första yttrande som äfven i sin reservation sagt, att Utskottet väl synes vilja saken, men icke vill föreslå Riksdagen att taga ett enda steg för målets uppnående. Utskottet har i sin motivering tydligen angifvit den väg Utskottet ansett lämplig för ändamålets vinnande, nemligen inrättande af fristående slöjdskolor i städerna.

Han nämnde vidare, att han icke trodde, att elementarläroverkens ungdom här i Stockholm lemnades tillfälle att besöka slöjdskolan. Jag vet ej huru dermed förhåller sig, men åtminstone tror jag att det står öppet för dem som sådant önska. I Wisby är en slöjdskola inrättad af staden med understöd af allmänna medel och denna besökes ganska flitigt af dem utaf elementarläroverkets ungdom, som hafva lust och anlag för slöjd. Jag tror, att man icke för det närvarande kan gå längre på denna väg.

Det var med verklig grämlse jag hörde uppgifvas af Herr Strömberg, att en gosse nu för tiden är upptagen mer än 16 timmar om dagen. Detta är alldeles för mycket och vi förstöra på detta sätt vår ungdom. Om inga fristunder gifvas mellan arbetet, när skall barnet leka? Jag anser det nödvändigt för barnet att hafva lekstunder, ty det, som under leken är fantasi hos barnet, blir tanke hos mannen. Må vi derföre akta vår uppväxande ungdom för öfveransträngande arbete.

Jag har endast velat tillägga dessa ord och yrkar för öfrigt bifall till Utskottets utlåtande.

Herr J. Erickson förenade sig med Herr Lyth.

Herr Bruhn: Jag har icke begärt ordet för att understödja motionären; jag har i Utskottet biträdt dess beslut. Det är endast ett yttrande af representanten från Strengnäs, som föranledt mig att begära ordet. Han yttrade nemligen att man framför allt borde lemna våra elementarläroverk i fred och ro, det behöfdes för deras utveckling. Men innan han uttalade denna önskan, visade han, genom att anföra ett förmodligen schema för något af våra elementarläroverk, att undervisningen der kräfde af alumnerne 16 timmars arbete om dagen. Och efter det han uppgifvit detta, yrkade han att man skulle lemna läroverket i fred och ro. Mina Herrar! finnes det någon annan samhällsmedlem, af hvilken fordras ett sådant arbete? kräfver staten af någon utaf sina tjänstemän ett motsvarande arbete eller gör någon enskild sådant anspråk på sina tjenare? Och ändå fordras detta i våra uppfostringsanstalter af barn, af dem, som just befinna sig i den ålder,

Om slöjdunder-
visning vid
elementar-
läroverken.
(Forts.)

som företrädesvis bör vara fri från öfveranstängande arbete. Jag anser detta närmast liktydigt med barbari. Det är det hårdaste man kan tänka sig att fordra sådant af den uppväxande ungdomen och för min del anser jag detta vara en så betänklig missrigtning, att det vore att önska, att någon förändring häri komme till stånd, ju förr desto heldre — lika godt om på Riksdagens initiativ eller Kongl. Maj:ts.

Herr Talmannen, nu återkommen, lemnade derpå ordet till

Herr Strömberg, som anförde: Jag skulle icke hafva trott, att jag i denna fråga skulle komma i delo med den ärade representanten från Halland, ty jag är öfvertygad att vi i allt, som hit hör, äro af samma åsigt. Hans yttrande föranleddes tvifvelsutän om en missuppfattning så till vida, som jag aldrig sagt, att lärjungarne vid elementarläroverken skall hafva 16 arbetstimmar. Jag har ju från de af mig omtalade 16 timmarne uttryckligen frånräknat tvenne till rast- och matstunder. Hvad vidare beträffar hans yttrande i allmänhet om den vid läroverken rådande stora öfveranstängningen, vill jag derutinnan alldeles icke gensäga honom, helst som jag, såsom motiv för afstyrkande af motionen tydligt uttalade, att jag icke, i likhet med motionären ville fortfarande öka antalet af de undervisningsämnen, som nu tynga på våra elementarläroverk. I likhet med Herr Bruhn anser äfven jag att, om någon förändring med läroverken skall ske, denna bör vidtagas i rigtning af inskränkning, icke utvidgning af läroämnenas antal. Det är emellertid nödigt, om man vill komma till verklig insigt om hvad med de nu varande anordningarne må kunna åstadkommas, att vi gifva oss till tåls och icke alltför mycket tumma på den gällande läseordningen. Det är endast detta jag velat säga för att icke blifva missförstådd.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan propositioner gifvits enligt de meningar, som blifvit framställda, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 6.

Om ändring af
6 § 5 mom. i
folkskole-
stadgan.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 26), rörande ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag i fråga om ändring af 6 § 5 mom. af nu gällande folkskolestadga.

Sedan Andra Kammaren godkänt en af Herr Grape gjord hemställan derom att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 6 mom. 5 af nu gällande folkskolestadga, som bestämmer, att lärare eller lärarinna i mindre folkskola antages af husfäderna i den del af församlingen som en sådan skola inrättat, måtte erhålla följande förändrade lydelse: »lärare eller lärarinna i småskola eller mindre folkskola antages af skolrådet» — så hade Första Kammaren, efter erhållen del af nämnda beslut och sedan ärendet blifvit ytterligare beredt af Kammarens Andra Tillfälliga Utskott för sin del beslutit:

»att i underdånig skrifvelse hemställa, det täcktes Kongl. Maj:t anbefalla ett sådant tillägg till föreskriften i 6 § 5 mom. af nu gällande folkskolestadga, genom hvilket blefve föreskrifvet, att lärare och lärarinna i småskola eller mindre folkskola, som af kommunen underhålles, antages af skolrådet.»

*Om ändring af
6 § 5 mom. i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Efter det ärendet till följd häraf blifvit, jemlikt föreskriften i 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, till Andra Kammaren återförvisadt, och denna Kammare remitterat detsamma till förnyad behandling af sitt Första Tillfälliga Utskott, hade Utskottet i nu föreliggande utlåtande tillstyrkt, att äfven Andra Kammaren måtte fatta ett beslut af samma lydelse som Medkammaren.

Ordet begärdes af

Herr Ola Andersson, som anförde: Motionären har föreslagit att Riksdagen måtte *för sin del besluta* att § 6 mom. 5 af nu gällande folkskolestadga må erhålla den förändrade lydelse: »att lärare eller lärarinna i småskola eller mindre folkskola antages af Skolrådet.» Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, hvilket hade denna frågas förberedande granskning sig anförtrodd, hemställde om den förändring i motionärens förslag att Kyrkostämman skulle vara den myndighet som skulle ega att utse lärare och lärarinnor i dylika skolor sedan skolrådet uppgjort förslag.

Då ärendet sedermera behandlades inom Andra Kammaren, godkändes motionärens förslag. — Som jag vid detta tillfälle på grund af laga skäl var frånvarande från Riksdagen, ber jag att nu här få tillkännagifva att jag för min del helst skulle hafva sett om Utskottets förslag blifvit godkänt framför motionärens, samt att jag nu, då det är omöjligt att gå tillbaka till detta, föredrager denna Kammares förslag framför det Första Kammares beslut som här nu föreligger.

Första Kammaren har anmärkt mot denna Kammares beslut först och främst att man icke borde *förändra* den ifrågasvarande 6 § 5 mom. i folkskolestadgan utan endast dertill göra ett tillägg, och detta Första Kammares beslut grundar sig derpå att man ville bibehålla det stadgande, som säger, att husfäderna skulle ega att sjelfve tillsätta lärare och lärarinnor vid småskolor och enskilda skolor. — Detta stadgande tror jag dock för min del är alldeles öfverflödigt, ty vare sig att en enskild person på sin bekostnad anlägger en småskola eller om en hel by slår sig ihop derom, lära de väl sjelfva kunna tillsätta lärare och lärarinnor derstädes utan att något särskildt lagstadgande dertill behöfver finnas.

Vidare har Första Kammaren emot sjelfva formen för denna Kammares beslut anmärkt att detta Riksdagens beslut borde hafva den form att man hos Kongl. Maj:t genom underdånig skrifvelse skulle anhålla om vidtagandet af den åsyftade förändringen. Vid en sådan förändring som den nu ifrågasvarande kan det dock med skäl ifrågasättas hvar det föreslagna stadgandet rätteligen bör hafva sin plats.

För min del tycker jag att, då det är fråga om att ålägga skolrådet en pligt eller öfverlemnna åt detsamma en rättighet, att utträtta

Om ändring af
6 § 5 mom. i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

något som annars borde ombesörjas af församlingens medlemmar, och som således blifver ett af skolrådets ordinarie göromål, det väl vore det riktigaste om bestämmelserna derom finge sin plats i Kongl. Förordningen om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd, der det finnes en särskild § som börjar sålunda: »Skolrådet tillhör etc. — —» och der denna bestämmelse, lämpligen bland skolrådets öfriga åligganden torde böra insättas. — Är detta antagande riktigt, tillkommer det Konungen och Riksdagen gemensamt att stifta denna lilla lagförändring.

Det är likväl icke detta jag nu velat hufvudsakligast häntyda på utan något annat. Jag anser nemligen icke småskolans betydelse vara så ringa som Första Kammarens Tillfälliga Utskott antydt, då det ansett församlingens rätt att sjelf utse lärare och lärarinnor i småskolorna för en alldeles för stor apparat. Jag har gjort den erfarenheten att församlingen — hvilket jag anser ganska lyckligt — i allmänhet plär visa ganska stort intresse för valet af lärare och lärarinnor vid dess småskolor såväl som folkskolor. Då jag anser småskolan ganska vigtig, är det också tydligt att utseendet af de lärare, som der skola verka, också blir något ganska maktpåliggande, synnerligast som man nog får erfara att, så vida icke småskolan rätt skötes, kommer folkskolan att lida stort men deraf.

Då jag åtminstone alltid haft erfarenhet af att församlingarnes ledamöter visat intresse för småskolorna och jag dessutom anser att man bör noga taga sig i akt för att åstadkomma likgiltighet genom att göra dess angelägenheter till en för församlingens medlemmar i allmänhet nära nog främmande sak derigenom att de icke sjelfva få sysselsätta sig dermed, är det tydligt att jag icke kan vara nöjd med Utskottets hemställan. Jag är dessutom alldeles emot hvarje slags förmynderskap öfver fullmyndiga personer, som kunna sköta sig sjelfva och tror att det är fullkomligt öfverflödigt att skapa något slags fullmäktige inom de olika kommunerne, helst som jag anser att församlingarne sjelfva böra hafva lika rätt att utse lärarne vid småskolorna som de ega i afseende å folkskolelärarne.

Då jag numera, till följd af det beslut Kammarerna redan fattat, icke kan yrka på detta, vill jag åtminstone yrka på afslag å det nu föreliggande förslaget och anser att någon skada icke vore skedd, om hela förslaget nu skulle för denna gång falla.

Herrar *Ivar Månsson* och *Sjö* instämde med Herr *Ola Andersson*.

Herr *Hedin*: För min del har jag icke något att erinra mot innehålllet af den utaf Utskottet här föreslagna skrifvelsen, men deremot förekommer i formuleringen af den s. k. klämman något som jag icke kan undgå att finna i hög grad förunderligt. Det heter nemligen att man skulle »i underdånig skrifvelse hemställa, det täcktes Kongl. Maj:t anbefalla ett sådant tillägg» etc. Hvad vill nu det säga att Kongl. Maj:t skall anbefalla ett tillägg till folkskolestadgan? Om man får tillämpa hittills gällande svenskt språkbruk, så kan det väl icke betyda annat än att Kongl. Maj:t skall utfärda en ordre till någon vederbörande myndighet att göra ett sådant tillägg. Emellertid veta vi ju att det är Kongl. Maj:t som utfärdat folkskolestadgan, och då lär det

väl icke heller kunna tillkomma någon annan än Kongl. Maj:t sjelf att till samma stadga göra ett tillägg. Jag får derföre yrka, att för den händelse Utskottets hemställan i öfrigt bifalles, det i klämman förekommade ordet »anbefalla» måtte utbytas mot »besluta».

Om ändring af § 5 mom. i folkskolestadgan.
(Forts.)

Häruti förenade sig Herr *Abr. Rundbäck.*

Herr Lyth: Till en början ber jag att få yttra några ord till bemötande af hvad den ärade talaren på skånebänken anförde. Han förklarade sig vara af den åsigt att i formelt afseende Andra Kammarens i denna fråga fattade beslut vore att föredraga framför det förslag som nu från Första Kammaren föreläge, så till vida som det vore öfverflödigt att göra det föreslagna tillägget till paragrafen, då det ju borde falla af sig sjelf, att om några personer förenade sig om inrättande af en småskola, så skulle de äfven ega rätt att sjelfve välja lärare eller lärarinna i denna skola. För min del vågar jag dock tro och det är äfven af erfarenheten bekräftadt att detta icke är så alldeles gifvet, och att det sålunda till förekommande af tvister inom församlingarne kan vara godt, att det står bestämdt uttaladt i lagen. Ätminstone kan det icke skada att i paragrafen intages en bestämmelse sådan den här föreslagits.

Samme talare förklarade vidare, att han ansåg det vara af synnerlig vigt, att lärare och lärarinnor i småskolorna tillsattes af församlingarne sjelfva. Jag ber med anledning deraf att få upprepa hvad jag erinrade förra gången denna fråga förelåg till behandling, att nemligen dessa platser icke äro ordinarie tjänster, utan tillsättas på förordnande, så att läraren eller lärarinnan kan skiljas derifrån när som helst, och att det skulle kunna föranleda till mycket onödigt bråk, om församlingen, hvarje gång ombyte af lärare eller lärarinna skedde, skulle med ärendet taga befattning. Då måste tjänsten anslås ledig, ansökningar inforas och prövas, fullmakt för den valde utfärdas, med ett ord, man skulle för tillsättande af dessa platser få samma stora apparat, hvarmed nu antagandet af en lärare i den egentliga folkskolan är förenadt. Hvad åter beträffar Herr Hedins anmärkning mot begagnande af ordet anbefalla, så drabbar ansvaret för detta fel, om det så skall anses, icke Utskottet utan Första Kammaren och dess Tillfälliga Utskott. Äfven jag medger att uttrycket icke är det bästa, men jag tror dock att det är sådant att det kan af denna Kammare antagas utan fara för att meningen skall missförstås.

Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag, sådant det är.

Herr Hedin: Jag ber att få upplysa att, enligt hvad som, sedan jag nyss hade ordet, blifvit för mig påpekadt, ordet »anbefalla» utom i den af mig först angifna bemärkelsen af »utfärda order» numera någon gång användes äfven såsom en svensktysk öfversättning af det gamla ordet rekommendera. Enligt Utskottets förslag skulle således Riksdagen komma att hos Kongl. Maj:t hemställa det täcktes han antingen utfärda order om eller rekommendera det ifrågasatta tillägget till folkskolestadgan. Men hos hvem skulle det rekommenderas? Sålunda äfven med fara att derigenom ärendet ännu en gång måste gå

Om ändring af
§ 5 mom. i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

tillbaka till Första Kammaren, ser jag mig nödsakad vidhålla mitt yrkande om att ordet »anbefalla» måtte utbytas mot »besluta».

Herr Ola Andersson: Om verkan af det beslut Utskottets ordförande här tillstyrkt skulle vara den att lärare och lärarinneplatserna vid småskolorna skulle blifva af ännu mera tillfällig beskaffenhet än om de i afseende på tillsättningen skulle vara beroende af församlingarne sjelfva, skulle jag för min del ännu mera beklaga om ett sådant stadgande vunne framgång, ty enligt min tanke är det ingalunda ovigtigt, om lärarne vid såväl folkskolorna som småskolorna känna sig åtminstone i någon mån fasta på sin plats, hvarigenom äfven den fördel vinnes att de hinna göra sig någorlunda bekanta med de barn de hafva att sköta.

Då jag för ingen del önskar att dessa lärare och lärarinnor göras alldeles till en lekball i skolrådets händer, hvarigenom möjligheten att få lämpligt folk minskas, ligger äfven i den omständigheten ett ytterligare skäl för mig att yrka afslag å betänkandet.

Herr Johan Jönsson: Jag kan icke underlåta att uttala min glädje deröfver att Herr Ola Andersson nu var tillstädes, så att jag kunde få något understöd för de åsigtger jag förut i denna fråga uttalat. Då denna fråga första gången förevar i Utskottet förfäktade nemligen äfven jag den åsigtgen att lärare och lärarinnor i småskolorne borde tillsättas af församlingarne och fick derutinnan medhåll af samtliga utskottsledamöterna med undantag af ordföranden, D:r Lyth. Emellertid reserverade han sig mot Utskottets betänkande och hans reservation blef äfven af Kammaren godkänd, något som för mig var alldeles oväntadt. Nu ber jag dock att få förena mig med Herr Ola Andersson och yrka afslag å det föreliggande betänkandet.

Herr Jöns Rundbäck: För min del tror jag det finnes skäl för denna lilla reform. Dessa småskolelärare antagas, såsom vi veta, på förordnande vanligen på ett års tid. Skulle nu dessa väljas af församlingarne på samma sätt som folkskolelärarne, skulle förhållandet blifva, att om de behöfde afskedas af skolrådet, de ovilkorligen skulle vädja till församlingen, som tillsatt dem, och följden häraf blefve endast en mängd tvister. Jag känner församlingar, der icke mindre än tio småskolelärarinnor ofta ombytas och skolrådet har alltid i praxis tillsatt dessa lärarinnor; och jag har aldrig hört något klagomål deröfver. Jag tror sålunda att reformen icke i något fall kan skada, och förenar mig i Herr Hedins yrkande.

Herr *Lasse Jönsson* instämde i Herr Jöns Rundbäckes anförande.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de meningar, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall till samma hemställan med den ändring Herr *Hedin* föreslagit, dels ock på afslag; och förklarade Herr Talmannen sig anse propositionen på bifall till Herr *Hedins* ändringsförslag vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef då begärd. I anledning häraf och för bestäm-

mande af kontrapositionen, upptog Herr Talmannen ånyo de öfriga yrkandena, af hvilka det på afslag nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men äfven angående kontrapositionen äskades votering, hvadan en omröstningsproposition af följande lydelse först uppsattes, justerades och anslogs:

Om ändring af § 5 mom. 2 i folkskolestadgan.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager yrkandet om afslag å Utskottets hemställan,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick.

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 42 ja mot 77 nej, i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöi denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 9 med den af Herr Hedin yrkade förändring,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan i oförändradt skick.

Den sednare voteringen visade 80 ja mot 43 nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen med den förändring, att ordet »anbefalla» skulle utbytas mot ordet »besluta»; och skulle, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, ärendet till Medkammaren ånyo öfverlemnas till förnyad ompröfning.

§ 7.

Föredrogos och biföllos, hvart efter annat, Stats-Utskottets nedannämnda Memorial och Utlåtanden:

N:o 52, i anledning af erhållen återremiss å en punkt af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 9 angående regleringen af utgifterna under Sjette hufvudtiteln;

N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om dispositionen af de hittills under Kungsgården Tullgarn brukade hemmanen Tullbotorp N:is 1 och 2 samt lägenheten Eriksö ängar; och

N:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående anvisande af anslag åt Arméförvaltningen för år 1879.

§ 8.

Till behandling förekom Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 9, angående stämpelpappersafgiften.

Punkten 1:

Lades till handlingarne.

Punkten 2:

Angående stämpelafgiften för bouppteckningar.

Enligt § 6 i stämpelpappersförordningen skola *bouppteckningar* förses med stämpel till belopp af 25 öre för hvarje fulla 100 kronor af behållningen i boet; dock må befrielse från stämpel ega rum, der behållningen ej uppgår till 1,000 kronor, äfvensom för efterlevande makes giftorätt, hvilken, ehvad den utgör mer eller mindre, beräknas till hälften af behållningen; hvarförutan bouppteckning, som till Hofrätt eller underdomstol å landet ingifves, skall, då behållningen uppgår till eller öfverstiger 1,000 kronor, förses med särskild tilläggsstämpel, beräknad efter 20 öre för hvarje fulla 100 kronor af behållningen till och med 15,000 kronor, hvarefter tillägges för hvarje fulla 100 kronor af behållningen till och med 30,000 kronor 10 öre och från 30,000 kronor och allt vidare 5 öre; dock så att denna tilläggsstämpel ej i något fall för en bouppteckning får öfverstiga 150 kronor.

Uti denna föreskrift hade Herr *Ake Andersson* i sin inom Andra Kammaren afgifna motion N:o 120 föreslagit den förändring, »att för bouppteckningars inlemnande och inregistrering vid domstolarne stämpelafgiften derfor skall utgå med sammanlagdt 40 öre för hvarje fulla 100 kronor, som öfverstiger 1,000 kronor af boets behållning, efterlevande makas giftorätt undantagen, och att således tilläggsstämpelafgiften härför måtte såsom sådan ur bevillningsförordningen utgå.

Utskottet, som i förevarande punkt yttrat sig öfver nämnda förslag, hade på anförda skäl hemställt:

att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

I anledning af denna hemställan anförde:

Herr *Åke Andersson*: Det är naturligtvis öfverflödigt att nu, sedan frågan för denna gången på förhand kan antagas såsom fallen genom Första Kammarens bifall till Utskottets afstyrkande hemställan, belasta protokollet med något yttrande. Men jag gör det dock, emedan rättvisan alltid varit mig kär, och jag önskar ingenting hellre än att den i förening med sanningen må blifva min följeslagare så länge jag andas såväl på det politiska som det privata området. Och det lär väl ingen kunna bestrida, att det icke ligger en orättvisa deruti att ett mindre bo belastas med en proportionelt större stämpelafgift än ett större. Då ett bo med högst 15,000 kronors behållning skall förses med tilläggsstämpel beräknad efter 20 öre för hvarje fulla 100 kronor af behållningen, — dock med iakttagande att befrielse från stämpel eger rum, då behållningen icke uppgår till 1,000 kronor, — så sjun-

ker stämpelbeloppet sedermera så att för det behållna belopp som öfverskjuter 15,000 kronor till och med 30,000 kronor stämpeln utgår med endast 10 öre för hvarje fulla 100 kronor och från 30,000 kronor och allt vidare med 5 öre. Men högsta stämpelafgiften för en boupp-teckning är, såsom vi veta, 150 kronor, och således blir ett bo, hvars behållning öfverstiger 240,000 kronor befriadt från all stämpelafgift för det öfverskjutande beloppet. Herrar millionärer — jag vet icke hur många af ledamöterna i Bevillnings-Utskottet äro millionärer, men åtminstone äro några på god väg att blifva det — vilja fortfarande, att de förmögna skola vara jemförelsevis mindre beskattade än de mindre bemedlade. Man har vid skattereformer mången gång förgäfvats framhållit att de mäktige blott vilja se uppåt *icke* nedåt till den mindre bemedlade delen af befolkningen, och så äfven här.

*Angående stäm-
pelafgiften för
boupp-teck-
ningar.
(Forts.)*

Utskottet har sjelft erkänt rättvisan och befogenheten af motionen, men icke dess mindre afstyrkt densamma, emedan Utskottet, om jag så må säga, hängt upp sig derpå, att motionen icke omfattade boupp-teckningar som till stadsdomstol ingåfves. Jag har visserligen, då jag väckte motionen, icke tagit städerna med i räkningen; men när de städer, som hafva egen jurisdiktion, skola aflöna magistraten till en del med lösen för boupp-teckningar, hvad hade då varit lämpligare än att Utskottet, som sjelft har motionsrätt, sagt att afgiften för boupp-teckningar till och med 150 kronor skulle tillkomma magistraten, men hvad som öfverstege samma belopp tillfalla staten. För min del tror jag att städerna skulle vara belättna härmed.

Jag kommer icke att framställa något yrkande, eftersom, såsom jag redan nämnt, frågan redan torde anses fallen, äfven om gemensam votering kunde åstadkommas, utan inskränker jag mig till att uttrycka den förhoppning, att frågan skall erhålla bättre lösning nästa gång, ty det är en af dem, som icke kunna lemnas åt glömskan.

Herr Biesert: Jag var visserligen inom Utskottet med om att bifalla denna punkt, men kan dock icke neka till att icke Herr Åke Anderssons framställning haft skäl för sig, så framt icke så stora svårigheter uppstått att åstadkomma en jemn fördelning emellan ifrågasvarande afgifter vid underrätter på landet, å ena sidan, och rådstufvurätter i städerna, å den andra. Jag förmodar att motionären tagit reda på den tabell, som finnes betänkandet vidfogad, och skall jag således endast anföra några siffror, som visa huru förhållandet emellan afgifterna för landet och städerna skulle komma att ställa sig enligt motionärens förslag. Så skulle lösen och stämplat papper, då make lever efter, belöpa sig för en behållning af:

1) 5,000 kronor vid underrätt å landet till	10: 50, vid stadsdomstol till	20: —
2) 10,000 kronor " " "	20: 50, " "	40: —
3) 20,000 kronor " " "	40: 50, " "	75: —
4) 500,000 kronor " " "	1,000: 50, " "	1,150: —

Jag förmodar att Herr Åke Andersson icke önskar en så stor olikhet i förevarande afseende emellan stad och land; men om han fortfarande önskar framgång i den rigtning, som han inslagit, så må

Angående stäm-
pelsafgiften för
bouppteck-
ningar.
(Forts.)

han utfinna något annat sätt för frågans lösning och hvarom det må stå honom fritt att till Riksdagen framkomma med förslag; men för närvarande, då Första Kammaren bifallit Utskottets hemställan, lärer väl ingenting annat vara att åtgöra åt saken, än att denna Kammarer fattar enahanda beslut, som Medkammaren.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkterna 3 och 4.

Blefvo äfven bifallna.

Punkten 5.

Angående stäm-
pelsafgift för
vexlar och an-
visningar.

Utskottet hade i denna punkt gjort en så lydande hemställan:
»att Riksdagen må besluta att i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, täcktes till Riksdagen framlägga förslag till sådan förändrad lagstiftning i fråga om de för likvider mellan Sverige och utlandet afsedda vaxlar och i deras ställe användbara anvisningar, att stämpeln må komma att utgå i visst förhållande till vaxelns eller anvisningens belopp.»

Enligt anteckning å utlåtandet, voro reservationer mot berörda hemställan inom Utskottet anmälda dels af Friherre *A. H. Fock*, dels af Herr *Ribbing*, dels ock af Herr *Biesert*, hvilken sistnämnde för sin del föreslagit:

att i § 7 af nu gällande Kongl. Kungörelse angående stämpelpappersafgiften måtte intagas följande föreskrift:

»Anvisningar i utländsk myntsart eller s. k. mandats beläggas med stämpel å 50 öre;

och

att rubriken *Primavexlar* må lyda:

Prima och *solavexlar* i utländsk myntsart, ehvad de äro ställda att betalas inom eller utom Sverige, skola antingen förses med särskild stämpel å 1 krona eller skrivas å till nämnda värde stämpelade blanketter».

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Biesert*, som yttrade: Inom Utskottet har jag varit af annan mening än majoritetens och har i en vid Utskottets betänkande fogad reservation uttalat denna mening jemte några af de skäl, som föranledt mitt der framställda yrkande.

Jag skall nu vid utveckling af denna min särskilda mening bedja att få till en början med några ord angifva de skäl, som föranledt mig att begära afslag å Utskottets betänkande. Att i en så obetydlig fråga som den nu föreliggande, der det endast gäller en förändring i stämpelsafgiften på ett enda föremål, nemligen vaxlar, besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse med anhållan om ärendets utredning synes mig vara ingalunda nödigt. Om Utskottet nemligen ansett den föreslagna förändringen nödig och nyttig, föreställer jag mig att Utskottet haft både tid och förmåga att utarbета och för Riksdagen framlägga ett sådant

förslag. Utskottet har vid åtskilliga föregående tillfällen föreslagit vida större och mera genomgripande ändringar i stämpelpappersförordningen, exempelvis år 1875, då en mängd förändringar, som i följd af härads höfdingarnes löneroglering blefvo nödvändiga, af Utskottet utarbetades. Att i denna jämförelsevis obetydliga fråga aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t synes mig alltså icke vara nödigt.

*Angående stämpelafgift för
vexlar och anvisningar.
(Forts.)*

Då fråga här är om att förändra nu gällande lagbestämmelser om en fix stämpel af en krona å primavexlar i utländsk mynnsort till enlighet med utlandets exempel eller en efter vaxelbeloppet stigande stämpel, torde man böra erinra sig, att vi före år 1863 hade en sådan progressiv stämpel, men att denna sistberörda år, af skäl som jag icke fullt känner, förändrades till den fixa stämpel, som nu är bestämd. Denna fixa stämpel har också otvifvelaktigt i många afseenden stora fördelar, nemligen enkelhet i tillämpningen och lätthet att behandlas, fördelar, som för bankmän och i allmänhet sådana, som hafva att behandla vaxlar i stort, äro af icke ringa betydelse. Då nu dessutom Utskottet i sina motiv säger, att med den föreslagna förändringen icke afses att skaffa statsverket förhöjd inkomst och man icke försport några klagomål öfver den nuvarande vaxelstämpeln, kan jag icke finna någon skäligh anledning att vidtaga förändring i den föreslagna riktningen.

Den egentliga anledningen, hvarföre Utskottet föreslagit ifrågavarande förändring, tror jag hafva varit den, att man på senare tider börjat i stället för vaxlar använda anvisningar eller s. k. mandats, och att då dessa icke äro i stämpelpappersförordningen omnämnda, de icke blifvit belagda med någon stämpel. För att undvika detta kringgående af författningen, har jag i min reservation föreslagit, att dessa anvisningar skola beläggas med stämpel af 50 öre. Anledningarne hvarföre jag föreslagit ett mindre stämpelbelopp än å vanliga vaxlar, har jag ock angifvit, nemligen dels att mandats i allmänhet endast användas vid likvid af mindre belopp, dels att de icke hafva samma exekutiva kraft som vaxlar.

Utskottet anför ock, att på senare tider vaxelrörelsen med utlandet utvecklats i så stor skala, att man derom icke hade någon aning, då författningen skrefs, hvarföre Utskottet anser, att, i likhet med hvad i andra länder eger rum, och med afseende å vaxeltagarens eller vaxelgifvarens större eller mindre vinst, stämpeln bör stå i bestämdt förhållande till vaxelbeloppet. Men det är ingalunda fallet, att man af vaxelbeloppet kan sluta till viss vinst för vaxelgifvaren eller vaxeltagaren, utan ofta drages en vaxel endast för att utjemna saldott å en räkning eller för att lemna den till en person, som tänker företaga en resa eller för undvikande af obeqvämlichkeiten att remittera guld. Det är derföre icke omsättningsbeloppet utan vinsten å rörelsen, som bör beskattas, och denna grundsats har ock, som bekant, i vår nu gällande bevillningsförordning antagits.

Hvad åter angår yttrandet, att vi böra följa andra länders exempel, kan väl vara sant, att detta ofta kan vara nyttigt och gagnande, men man bör å andra sidan dervid tillse, om andra länder i det ifrågavarande hänseendet hafva det bättre än vi, om dessa utländska föreskrifter stå i öfverensstämmelse med våra egendomliga förhållanden

Angående
stämpelafgift
för vaxlar och
anvisningar.
(Forts.)

och om hos oss förefinnas de skäl till en sådan lagstiftning, som i andra länder förefinnas. I sistnämnda hänseende tror jag mig veta, att skälen hvarföre man i utlandet bestämt så hög stämpel å vaxlar, som ända till $1\frac{1}{2}$ à 2 per mille varit af rent finansiell natur. Lyckligtvis förefinnas hos oss ännu icke sådana skäl. Skulle man dessutom nu antaga en stämpel till belopp af t. ex. $\frac{1}{2}$ per mille, hvilket i utlandet är det vanligaste, så skulle en vaxel å 10,000 pund sterling komma att draga en stämpel af 90 kronor. Jag tror då, att den som har att verkställa en sådan likvid till utlandet lätt skall finna utvägar för att kringgå författningen och undslippa all stämpel. Om han skall verkställa en större utbetalning t. ex. till Frankrike eller England behöfver han endast gå till en bankinrättning och anmoda banken att å vederbörligt ställe verkställa utbetalningen för hans räkning. Det är naturligt att banken för sitt besvär tillgodoräknar sig en viss ränta eller ersättning, men denna kan dock icke uppgå till den föreslagna stämpelns belopp. På sådant sätt kan författningen lätt kringgåas och staten gå miste om den beräknade inkomsten.

Dessutom tror jag, att såsom ett skäl att icke införa en procentvis stigande stämpel hos oss, finnes den omständigheten, att, oaktadt den utveckling våra affärsförbindelser tagit på senare tider, de icke stå på den solida bas, att man utan risk kan belägga dem med hvilka pålagor och hvilka olägenheter som helst. Jag tror för min del, att det vore bättre att underlätta våra förbindelser med utlandet, emedan dels vår import är stor och dels vi ofta behöfva draga in penningar, som erfordras både för allmänna och enskilda företag, och hvad blifver följderna af dessa penningars fördyrande, jo, i sista hand få konsumenterna och den stora allmänheten betala kostnaderna för länen, ty både köpmannen och bankiren veta väl att beräkna alla de kostnader, som drabba honom, och den som köper får i sista hand betala.

Till sist anhåller jag om afslag å Utskottets betänkande och bifall till min reservation, hvilken redan blifvit af Första Kammaren bifallen. Jag skall dock be att få uti densamma göra några tillägg, som jag icke förutsåg, när jag skref min reservation. Det första är, att 16 § 5 mom. i ifrågavarande förordning måtte erhålla denna lydelse: »Den som utställer, öfverlåter eller ock till godkännande eller inkassering företer vaxel eller *anvisning*, hvilken icke blifvit med stämpel behörigen försedd böte 25 kronor.» Här skulle inskjutas orden »eller *anvisning*». Det andra att samma paragrafs 6 mom. måtte lyda: »Underlåter utgifvare af vaxel eller *anvisning* att, innan sådan handling utlemnas, makulera dithörande stämpel, böte han 5 kronor.»

I fall min reservation bifalles inom denna Kammare, anhåller jag, Herr Talman, att det måtte ske med dessa tillägg och jag anhåller om proposition derpå.

Herr *Ekman* instämde med Herr *Biesert*.

Friherre A. H. Fock: Herr Grefve och Talman, mine Herrar! Jag har till Utskottets betänkande fogat en reservation utan anförande af några motiv för den samma. Min mening var nemligen icke att motätta mig det skrifvelseförslag Utskottet framlagt utan blott att i detta

skrifvelseförslag föreslå några modifikationer till förekommande af de olägenheter föregående talaren påpekat. Jag vill dock nu icke tala derom. Ty när Första Kammaren afslagit hela skrifvelseförslaget, vill jag icke utveckla några skäl för eller något klander mot detsamma utan instämmer med den föregående talaren i hans yrkande om afslag å skrifvelseförslaget, och jag skall be att i stället få yttra några ord om lydelsen af ifrågavarande paragraf.

Angående
stämpelafgift
för vaxlar och
anvisningar.
(Forts.)

Ändamålet med vaxelstämplar är, att staten vill skaffa sig någon inkomst genom beskattande af den utländska penningrörelsen, och då bör äfven stadgandet vara sådant, att ifrågavarande ändamål uppnås. Den nu varande lydelsen af nämnda stadgande lemnar, enligt mitt förmenande, i detta afseende mycket öfrigt att önska, och icke heller Herr Bierserts förslag, hvilket blifvit af Första Kammaren antaget, synes mig väl lösa frågan.

Den första ofullständigheten i nu gällande stadgande är, att der blott talas om vaxlar men icke om mandats, hvilka i många fall ersätta vaxlarna men undgå stämpel, hvarigenom lagens stadgande kringgås. I fråga om mandat är jag af lika tanke med föregående talare och skall därför icke rörande dem vidare upptaga Kammarens tid. Men i det förevarande stadgandet finnes en annan ofullständighet, på hvilken jag vill fästa uppmärksamheten, och som enligt mitt förmenande lätt kan afhjelpas. Det heter nemligen »Prima-vaxlar i utländsk myntsart.» Vid utställandet af vaxlar tillgår nu ofta på följande sätt: En exportör, som afsändt en last varor drager på emottagaren en vaxel å värdet samt utskrifver denna i tre exemplar, prima, secunda och tertia, alla naturligtvis på samma belopp. Han skickar ut primavaxeln till en affärsvän på den främmande orten, för att genom dennes försorg få vaxeln accepterad af den, på hvilken han är stäld. Denne affärsvän behåller sedan den accepterade primavaxeln, och då detta är gjordt, går exportören, om han behöfver pengar, upp i en penningeinträttning, eller till en bankir, och säljer secundan eller tertian. Denna är icke stämplad, enär secunda- och tertia-vaxlar äro ovilkorligen fria från stämpel. Då förfallotiden inträder, skickar banken ut secundan till sin affärsvän, hvilken åter mot denna secunda byter sig till den accepterade priman och tager ut penningarna. Affären har gått, men stämpeln har icke gått; vaxeln har icke blifvit stämplad. Det är klart, att så kan tillgå i många fall och i många fall *tillgår* det så äfven. Jag tror därför, att, för åstadkommande af full rättvisa, en rättelse i detta hänseende bör ega rum.

Den tredje anmärkningen, jag nu vill göra mot den nuvarande lydelsen af paragrafen är att, enligt densamma, alla vaxlar dragna på Danmark och Norge äro fria från stämpel, under det att, åtminstone hvad Danmark beträffar, icke ett motsvarigt förhållande eger rum. Man har velat motivera detta förhållande dermed, att vi hafva en myntkonvention med dessa länder, men ifrågavarande sak om vaxelstämpel och utländska handelstransaktioner har icke det ringaste att skaffa med denna konvention, och jag kan icke finna någon anledning, hvarför den, som exporterar på Köpenhamn skall vara fri från vaxelstämpel under det att den, som skeppar något längre bort, får betala. Jag kan icke finna något som helst skäl för ett sådant undantag. Jag

Angående
stämpelafgift
för vexlar och
anvisningar.
(Forts.)

hemställer nemligen, huruvida, om den på annat håll varmt uttalade önskan att vi skulle få ett med Frankrike gemensamt mynt, man då skulle velat tillvägagå på det sättet, att alla vexlar, dragna på Frankrike eller i francs, blifvit fria från stämpel, men vexlar på Danmark, om icke detta land haft lika myntsort med oss, stämpelbelagda. Jag har anført detta såsom, efter mitt förmenande, ett tydligt bevis på orimligheten af nu gällande stadgande, och det är för att förebygga detta, som jag nu vågar framlägga ett förslag till förändrad lydelse af paragrafen. Jag vet visserligen, huru vanskligt det är att omedelbart i Kamraren framlägga ett sådant förslag, och jag skulle icke hafva gjort det, om jag kunnat vid betänkandets afgifvande reservera mig i denna syftning, men hvilket ej var fallet, då jag i likhet med Utskottets majoritet ville föreslå en underdånig skrifvelse, ehuru med något förändrad motivering. Paragrafens nuvarande lydelse är följande: »Primavexlar i utländsk myntsort, ehvad de äro ställda att betalas inom eller utom Sverige» etc. Först skulle jag vilja borttaga uttrycket *primavexlar* och säga blott *vexlar äfvensom anvisningar eller s. k. mandats, vare sig dragna på utländsk ort eller ställda att å utländsk ort betalas*. Jag talar icke om primavexlar; jag talar icke om utländskt myntslag utan blott om utländsk ort. Förslaget i sin helhet skulle alltså lyda sålunda: »Vexlar äfvensom anvisningar eller så kallade mandats, vare sig dragna å utrikes ort eller ställda att å utrikes ort betalas skola antingen förses med särskild stämpel, vaxel å en krona, anvisning eller mandats å 50 öre, eller skrifvas å till nämnda värden stämpelade blanketter. Sekunda- eller tertiavexlar äro dock från stämpel fria, så vida motsvarande prima- eller sekundavexel blifvit med föreskrifven stämpel försedd.» Det är sålunda icke meningen att pålägga mera stämpelafgift än förut, utan blott att ställa så till, att den föreskrifna stämpelafgiften utgår.

Slutligen ber jag att få instämna med den föregående talaren i fråga om tillägg till den 16 §, så att denna §, i enlighet med hans förslag måtte få följande lydelse, i mom. 5: »den, som utställer, öfverlåter eller ock till godkännande eller inkassering företer vaxel eller anvisning, hvilken icke blifvit med stämpel behörigen försedd, böte 25 kronor», samt i mom. 6: »underlåter utgifvare af vaxel eller anvisning att, innan sådan handling utlemnas, makulera dithörande stämpel, böte han 5 kronor.

På detta förslag vågar jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition.

Herr vice Talmannen Wijk: Bland de skatteobjekt, som staten utvalt för att bereda sig inkomster, finnas, såsom Herrarne känna, äfven landets handelstransaktioner med utlandet, så vidt de äro representerade af vexlar. Rörande beskattningen af dessa gälla för närvarande, att de, oberoende af den summa, på hvilken de lyda, skola förses med stämpel på 1 krona. Vid granskningen af den § i stämpelpappersförordningen, som innehåller bestämmelser härutinnan, fästades Utskottets uppmärksamhet derå, att den af staten fastställda beskattningen kringgås, och att statens inkomster sålunda icke blifva så stora af detta skatteobjekt, som de afsetts att vara. Detta kringgående

sker på två sätt, det ena derigenom, att §:n har en sådan lydelse, att man anser den icke behöfva tillämpas på våra vaxeltransaktioner med Danmark och Norge, hvilka numera hafva samma myntsytstem som vi, så att dessa vaxlar numera utställas i kronor och ören. Men jag kan icke finna något skäl hvarföre dessa vaxlar skola vara befriade från stämpel mera, än vaxlar dragna på andra länder, eller hvarför jag, om jag säljer ett parti spannmål, trä eller jern från Sverige till Danmark, skall vara fri från stämpelafgift för de vaxlar, jag i och för denna handelstransaktion drager på Danmark, då jag deremot, om jag uppgjort affären t. ex. på Tyskland, skolat få erlägga dylik afgift; och jag tror, att denna oegentlighet äfven blifvit klart framhållen af den föregående talaren. Ett annat skäl som gör att man icke får den beskattning som man väntat af vaxelstämplingen ligger deruti, att just genom stämpelns likartade värde för alla belopp den blifvit för stor för vaxlar å smärre summor. Följden här af har blifvit att man utställt vaxlar i form af så kallade mandats. Om dem finnes intet ord inrymdt i stämpelpappersförrordningen. Dessa mandats eller anvisningar falla genom sin lydelse icke under vaxellagen och sakna således vaxelrätt. Men då de i allmänhet utställas af våra bankanstalter, så är den brist i deras värde som ligger deruti att de icke hafva en vaxels natur af oväsentlig eller försvinnande betydelse. Allmänheten har också så småningom vant sig vid att använda mandats i stället för vaxlar och har på detta sätt äfven blifvit befriad från vaxelstämpel. Huru detta skall förekommas har inom Utskottet varit föremål för mycken öfverläggning, och Utskottet har slutat med att föreslå en skrivelse till Kongl. Maj:t, som naturligtvis är bättre än Utskottet i tillfälle att bedöma det sätt hvar på förändringen bör ske. Utskottet har derföre endast framställt hufvudgrunderna för förändringen, eller att alla utländska vaxeltransaktioner böra beskattas och att s. k. mandats icke skola undgå att beläggas med stämpel. Mot den af Utskottet föreslagna skrivelsen hafva anmälts åtskilliga reservationer, bland hvilka den af Herr Biesert afgifna vunnit Första Kammarens bifall, då frågan derstädes förekom till behandling. Mot sistnämnda reservation ber jag få göra två invändningar: den ena att, derest denna reservation vinner Riksdagens bifall, våra transaktioner med Danmark och Norge fortfarande såsom hittills komma att blifva obeskattade; och den andra att, genom bifall till samma förslag, mandats visserligen komma att beskattas, men med en för alla belopp lika stämpel af 50 öre. Denna stämpel är, enligt min tanke, i och för sig sjelf för hög; ty om man t. ex. vill skaffa sig en anvisning på så ringa belopp som 5 kronor, så måste man derför betala ända till 10 procent af hela anvisningens belopp till staten. Då en sådan beskattning måste anses vara alldeles för stor, har det synts Utskottet vara bättre att återgå till den beskattningsform som i detta hänseende hos oss gälde intill 1862—1863 års riksdag och ännu gäller hos de flesta större handelsidkande folken i Europa, eller att skatten utgår i viss proportion till vaxels belopp. I England är för närvarande stadgadt, att för en vaxel på intill 90 kr. betalas en skatt af 7½ öre, för en dito mellan 90—180 kr. betalas 15 öre, för en dito mellan 180—450 kr. erlägges 22½ öre samt för en vaxel af ett värde mellan 450—900 kr. betalas

*Angående
stämpelafgift
för vaxlar och
anvisningar.
(Forts.)*

Angående
stämpelafgift
för vaxlar och
anvisningar.
(Forts.)

en stämpelafgift af 45 öre. Det är således först, vid sistnämnda vaxelsumma som denna skatt i England närmar sig det belopp af 50 öre som i Herr Bieserts reservation föreslås för mandats af huru ringa belopp som helst. Utöfver detta belopp af 900 kr. utgår stämpeln i England med en half per mille, till följd hvaraf derstädes en vaxel å exempelvis 18,000 kronor är belagd med 9 kronors stämpel, under det att en vaxel hos oss undgår att betala mer än 1 kr., den må lyda på huru stort belopp som helst.

Några motiv hvarföre man vid 1862—63 års riksdag öfvergaf det gamla och gick in på det nya systemet för beskattning af vaxlar har jag förgäfvets sökt i det Bevillnings-Utskottets betänkande som då behandlade denna fråga. Det enda skäl hvaraf man kan leda sig till det slut, hvartill dåvarande Bevillnings-Utskottet kommit, är ett samtidigt yttrande af Kammarrätten, som uttalat den åsigt att en jemn medelstämpel å vaxlar i utländsk mynthsort vore beqvämare för den allmänna rörelsen än de dittills begagnade flera särskilda stämpelvalörer. Att så är fallet, derom är intet tvifvel, och man har äfven framhållit att denna princip redan är använd i post- och telegraf-verken. Jag tror dock att denna jemförelse är haltande. Hvad nemligen särskildt beträffar t. ex. vårt enkla postporto af 12 öre, så är denna afgift icke att betrakta såsom en skatt till staten utan som en betalning för det arbete, som genom statens försorg lemnas brefafsändaren för att få ett bref sändt från en ort till annan. Att denna afgift blifvit satt lika för hela landet kommer sig deraf att, vid tillämpningen af en sådan afgift som denna i hvilken hela nationen tager del, det skulle varit olämpligt att för olika distanser bestämma olika afgifter, emedan allmänheten i sådant fall skulle haft svårt att sätta sig in i en dylik anordning och troligen ofta gjort sig saker till misstag. I nu förevarande fall åter eger ett helt annat förhållande rum. Det torde nemligen vara klart, att man väl hos den del af svenska folket som sysselsätter sig med handelstransaktioner med utlandet kan förutsätta så mycken kännedom af och aktning för gällande författningar i detta hänseende att de icke skola mot dem förbryta sig. För öfrigt gäller i afseende å nyssnämnda brefportoafgift till postverket att denna endast till en viss gräns är lika för alla, hvaremot den, om brefvets tyngd öfverstiger en viss vikt, höjes i bestämda proportioner. I fråga om vaxlar åter vill nu en af reservanterna, Herr Biesert, att stämpelafgiften icke skall höjas i förhållande till vaxelsummans storlek utan att samma stämpel skall utgöras för alla vaxlar. Ett sådant stadgande synes mig stridande mot all princip för beskattning.

Då nu emellertid Utskottets förslag fallit i Första Kammaren samt, derest Andra Kammaren skulle besluta den underdåniga skrifvelse, som här är föreslagen, hela frågan vore förfallen, emedan enligt min uppfattning gemensam votering icke mellan dessa beslut bör kunna ega rum, förenar jag mig, för att åt saken åtminstone vinna något vid denna riksdag, i det förslag, Friherre Fock framställt. Genom detta vinnes att *alla* utländska vaxlar och äfven mandats blifva beskattade, och ehuru jag icke anser den beskattningsform, Friherre Fock sålunda föreslagit, principiellt riktig, utan fortfarande betraktar den proportionella beskattningen såsom den enda rätta, så måste jag af

förut nämnda skäl förena mig i yrkandet på bifall till det af honom formulerade förslag.

*Angående
stämpelavgift
för vaxlar och
anvisningar.
(Forts.)*

Herr Biesert: Min uppmärksamhet har blifvit fästad på vissa formella brister uti det yrkande, jag sist framstälde angående ändring i 6 § och jag anhåller nu att få återtaga detsamma.

På samma gång och med anledning af Herr vice Talmannens yttrande om Friherre Focks yrkande, vill jag omnämna att äfven jag gerna skulle deri instämma, såvidt det afser frågan om att med stämpel belägga danska vaxlar, men i fråga om norska vaxlar är jag af annan tanke. Då den af Friherre Fock föreslagna beskattningen äfven skulle drabba våra förbindelser med Norge, så har jag så mycken förkärlek för det fria utbytet med våra norska bröder att jag ej vill biträda förslaget.

Äfven om Norge skulle stämpelbelägga sina vaxlar på Sverige, så vill jag icke vara med om att de vaxlar som vi draga på eller mottaga från Norge skola beläggas med stämpel. Jag vill ej bidraga till att uppresa nya skrankor emellan brödrasfolken — hellre då söka taga bort de som finnas.

Då Första Kammaren redan antagit min reservation, anhåller jag att Andra Kammaren måtte fatta samma beslut.

Herr Hammarberg: Jag inskränker mig till att instämma med dem som yrkat bifall till Friherre Focks förslag. Visserligen hysar jag några formella betänkligheter deremot, hvilka jag dock hoppas skola undanrödjas af Utskottet, då det får frågan under förnyad behandling för att sammanjemka Första och Andra Kammarens olika beslut, så att det må bli klart uttryckt, att, der prima-, sekunda- och tertia-vaxlar förekomma, endast endera behöfver stämpelas, äfvensom att stämpel skall åsättas solavaxlar.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner blifvit gifna såväl på bifall till Utskottets förslag som på de särskilda yrkanden, hvilka under öfverläggningen förekommit, biföll Kammaren det förslag, Friherre Fock framstält; och hade Kammaren således, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att i stället för den i 6 § af gällande Kongl. kungörelse angående stämpelpappersavgiften förekommande punkten: »Primavaxlar — — — — —
— — — — stämpel fria», hvilken borde utgå, skulle på vederbörligt ställe intagas ett stadgande, så lydande:

»Vaxlar äfvensom anvisningar eller så kallade mandats, vare sig dragna å utrikes ort eller ställda att å utrikes ort betalas, skola antingen förses med särskild stämpel, vaxel å en krona, anvisning eller mandat å 50 öre, eller skrivas å till nämnda värden stämpelade blanketter.

Sekunda- och tertia-vaxlar äro dock från stämpel fria, så vida motsvarande prima- eller sekunda-vaxel blifvit med föreskrifven stämpel försedd».

Som tiden redan långt framskridit, afbröts nu föredragningen af
Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 44.

det föreliggande betänkandet, för att i stället fortsättas kl. 7 e. m., då Kammarens ledamöter genom utfärdadt anslag kallats att åter sammanträda.

§ 9.

Upplästes ett till Kammaren ankommet, så lydande protokoll:

Protokoll hållet inför Hans Excellens Herr Statsministern och Chefen för Justitie-departementet den 27 April 1878.

Godsegaren Otto Karlsson på Råby hade aflemnat fullmakt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 18 i innevarande månad hållits i Vestmanlands södra domsaga, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 Januari 1879; och sedan berörda fullmakt funnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att dessa emot fullmakten framställt någon anmärkning, beslöts, att densamma skulle till Karlsson återställas, hvarjente protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle Andra Kam-maren meddelas.

In fidem

L. Annerstedt.

I sammanhang med uppläsningen af detta protokoll tillkännagaf Herr Talmannen, att Herr Otto Karlsson, enligt derom gjord anmälan, under gårdagen inställt sig å riksdagsorten.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.